

ЦИВИЛНО ДРУШТВО ЗА
УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПАЊА
СРБИЈЕ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Шведска
Sverige

Права детета у процесу придруживања Србије Европској унији – други алтернативни извештај

Рад Ужичког центра за права детета подржава Шведска у оквиру програма Београдске отворене школе „Цивилно друштво за унапређење приступања Србије Европској унији“.

Права детета у процесу придруживања Србије Европској унији

– други алтернативни извештај о имплементацији
активности из Акционог плана за поглавље 23 у делу
који се односи на права детета –

Ужице, 2018.

**Права детета у процесу придруживања Србије
Европској унији**
– други алтернативни извештај о имплементацији активности
из Акционог плана за поглавље 23 у делу који се односи
на права детета –

Издавач

Ужички центар за права детета
Ужице, Димитрија Туцовића 60
www.uecpd.org

За издавача

Радован Цицварић

Аутори

Марија Петровић
Милена Банић
Радован Цицварић

Уредници

Марија Петровић
Радован Цицварић

Лектура/коректура

Јасмина Филиповић

Дизајн

Радомир Богдановић

Штампа

Графос Ужице

Тираж 1000

Ова публикација је настала у оквиру пројекта „Дивилно друштво за унапређење приступања Србије Европској унији“ који Ужички центар за права детета реализује у партнерству са Београдском отвореном школом и уз подршку Шведске. Ставови и мишљења аутора изнета у овој публикацији не представљају нужно и мишљење партнера и донатора

Садржај

Предговор	7
Увод	9
Сажетак	12
Сажети преглед по тачкама	14
Преглед имплементације Акционог плана за поглавље 23 по одабраним тачкама	18
3.6.2.1. Савет за права детета	18
Унапређење подршке породици и алтернативне бриге о деци	21
3.6.2.2. Организовање услуга подршке за децу, одрасле и старе особе са интелектуалним сметњама и њихове породице, у циљу превенције институционализације	21
3.6.2.3. Центар за подршку породици	24
3.6.2.4. Унапређење новчаних давања угроженим породицама	26
3.6.2.5. Унапређење система хранитељства	30
3.6.2.6. Унапређење рада резиденцијалних институција	31
3.6.2.7. Процена постојећих ресурса у резиденцијалним установама за децу	33
3.6.2.8. Развијати капацитете пружалаца услуга социјалне заштите	34

3.6.2.9. Унапређење система вођења случаја у центрима за социјални рад, како би се планирање заштите „преоријентисало“ са институционализације на подршку породицама у ризику.	35
--	----

Правосуђе по мери детета - малолетничко правосуђе 37

3.6.2.10. Усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица	37
--	----

3.6.2.11. Унапређење рада Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција	38
---	----

3.6.2.12. Повећање примене васпитних налога и давање приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела	39
--	----

3.6.2.14. Спровођење обука за специјализацију судија и тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима	42
--	----

3.6.2.15. Дефинисање практичних смерница за саслушање деце, заснованих на примерима добре праксе ЕУ земаља и обезбеђење услова за једнообразну примену мера заштите у циљу заштите деце жртава/сведока у кривичном поступку од секундарне виктимизације	43
---	----

3.6.2.16. Спровођење обука и информативних сесија о заштити деце жртава/сведока у кривичном поступку за полицијске службенике, јавне тужиоце, заменике јавних тужилаца, судије и запослене у центрима за социјални рад и дистрибуција едукативног материјала у циљу избегавања секундарне виктимизације.	43
--	----

3.6.2.17. Ојачати кадровске капацитете Управе за извршење кривичних санкција у циљу унапређивања поступања према малолетницима и права малолетника кроз континуирану обуку службеника у свим заводским установама где су смештени малолетни учиниоци кривичних дела	44
---	----

3.6.2.19. Израда и примена специјализованих програма третмана и програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела 44

3.6.2.21. Увођење посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру услуга за подршку породици 46

Тачке Акционог плана повезане са имплементацијом тачака од важности за малолетничко правосуђе 47

Грађански судски поступци 50

3.6.2.20. Унапредити заштиту деце у грађанским и управним судским поступцима кроз уједначавање судске праксе у погледу примене права детета да изрази своје мишљење и права да се то мишљење узме у обзир у судском поступку . . 50

3.6.2.22. Унапређење праксе за вођење података у судовима тако да се води евиденција о поштовању принципа 'најбољег интереса детета' у грађанском поступку 52

3.6.2.23. до 3.6.2.27. Унапређење система заштите деце од злостављања и занемаривања, односно насиља 54

3.6.2.28. Успостављање механизма за решавање случајева нестале новорођенчади из породицишта – *а у вези са пресудом: Зорица Јовановић прошив Србије (представка бр. 21794/08, како би се омогућило свим родитељима у сличним ситуацијама да добију одговарајуће одговоре и накнаду.* 57

Инклузивно образовање и заштита од дискриминације 58

3.8.2.13, 3.8.2.14. и 3.8.2.15. Педагошки асистенти 58

3.8.2.16. Израда Правилника о препознавању дискриминације у образовању 60

3.8.2.18. и 3.8.2.19. Превенција раног напуштања образовног система 66

3.8.2.22. и 3.8.2.24. Унапређење образовног статуса Рома . . .	68
3.8.2.20. Рани развој и образовање	70
3.8.2.21. Повећање обухвата деце у образовном систему од обавезног предшколског до високог образовања	73
3.8.2.23. Обезбеђење средстава за услуге у заједници, усмерених на социјалну инклузију деце Рома	75
3.8.2.26. Развој системских модела подршке за децу и ученике мигранте/повратнике	76
3.8.2.27. Отварање Центра за ромски језик	78
3.8.2.28. Увођење изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основне школе	79

Заштита деце која живе и раде на улици (деце у уличној ситуацији)	80
--	-----------

Предговор

Овај извештај настао је у оквиру пројекта „Мониторинг остваривања права детета у процесу придруживања Србије Европској унији“, који реализује Ужички центар за права детета, а чији рад подржава Шведска у оквиру програма Београдске отворене школе „Цивилно друштво за унапређење приступања Србије Европској унији“.

Предмет извештаја је израда независне процене имплементације Акционог плана за поглавље 23 (АП 23), у деловима који се односе на права детета, закључно са крајем трећег квартала 2017. године.

Након првог извештаја који је публикован половином 2017. године, чији су налази и закључци достављени Европској унији у процесу прикупљања писаних доприноса цивилног друштва Извештају Европске комисије о напретку Србије у преговорима о чланству у Европској унији, али представљени и јавности, заинтересованим групама и организацијама цивилног друштва, Ужички центар за права детета наставио је са праћењем реализације АП 23 и овај извештај је резултат тих напора.

Извештај је рађен на бази *анализе досљудних докумената*. Овај приступ и методологија изабрани су из два разлога. Први је жеља да се утврде транспарентност и комуникативност преговарачког процеса са заинтересованом јавношћу. Други разлог је тај што је процес незавршен, и у овој фази, процењује се, ефекти предузетих активности у пракси нису још увек видљиви. Стога је извештај дескриптиван и првенствено указује на кашњења и пропусте у самој примени предвиђених активности, а тамо где је могуће, и на уочене недостатке развијених инструмената, законских текстова, односно њихове добре стране. Процене домета и потенцијалних ефеката, тамо где оне постоје, донете су на основу вишегодишњег искуства аутора у раду у овој области, али напомињемо да су дате као претпоставке потенцијалног развоја ситуације, као очекивани ефекат мере.

Основ поређења је Извештај Савета за спровођење АП - Извештај број 3/2017 о спровођењу акционог плана за поглавље 23, из новембра 2017. године као последњи објављени Државни извештај (у даљем тексту: Државни извештај).

Извештај је припремила група аутора са дугогодишњим искуством у мониторингу права детета, а који су током израде били укључени и у процес лобирања за укључивање питања из домена права детета у Акциони план за преговарачко поглавље 23, што се у процесу израде овог извештаја показало као предност.

Увод

Акциони план за поглавље 23 у процесу придруживања Републике Србије ЕУ који се односи на (људска) права и правду у својој коначној везији препознаје права детета у обиму у којем то није био случај у приступним процесима других земаља Европске уније. Овај резултат постигнут је дугогодишњим упорним лобирањем од стране удружења грађана, пре свих Ужичког центра за права детета, Центра за права детета, Иницијатива за инклузију „ВеликиМали“, Мреже организација за децу Србије, Београдског центра за људска права, АСТРА (Anti-traffickingaction) и других организација у непосредним контактима са представницима ЕУ у Бриселу и посредно у раду са УНИЦЕФ-ом.

У првом Извештају, који се односио на информације из Извештаја број 1/2017 о спровођењу акционог плана за поглавље 23, из априла 2017. године истакли смо да акциони план садржи неколико важних циљева, односно активности који се непосредно и првенствено тичу деце. Поред питања која се директно тичу правосуђа, веома је значајно да су одређена права из социјалне заштите у циљу изградње инклузивног друштва део овог поглавља јер неадекватна социјална заштита доводи до кршења права детета. На овај начин, у пуној мери је рефлектован приступ на бази права (Right Based Approach), што је била полазна тачка током лобирања и, иначе, приступ који користи већина удружења грађана која се дугорочно баве правима детета у Републици Србији.

Преговарачки процес за поглавље 23 отворен је средином јула 2016. године, а према Акционом плану, све тачке које се тичу деце предвиђене су за реализацију најдаље до краја 2019. године.

Права детета изостала су као предмет интересовања независног мониторинга у процесу придруживања до сада, док су скоро све друге теме из овог преговарачког поглавља већ обухваћене са неколико независних извештаја. Успостављање независног процеса праћења имплементације активности које се односе на права детета намеће се као логичан корак којим би се осигурао адекватан утицај на креаторе јавних политика у овој области.

Са задовољством констатујемо да су државни органи у свом последњем доступном извештају који пратимо у овом, другом по реду независном извештају, кориговали одређене оцене и на основу његове садржине, рекло би се, препознале наш извештај као користан корективни механизам.

У овом, другом извештају, који има за циљ да попуни ту празнину, обрађене су исте тачке које су дате и у првом, дакле тачке које се непосредно тичу права детета - малолетничког правосуђа, грађанских и управних поступака у којима деца учествују, инклузије деце и деинституционализације, подршке породици ради остваривања права детета на живот у породичном окружењу, на заштите основних права у образовању посебно рањивих група, заштите од насиља, злостављања и занемаривања, а на самом почетку и фундаментално питање организације и планирања послова од којих зависе права детета, с тим да је фокус био на новим информацијама и анализи нових докумената, односно акција, у тачкама у којима их је било.

Још једном скрећемо посебну пажњу на питање образовања деце о њиховим правима које је истакнуто и у Извештају о скринингу Србија – преговарачко поглавље 23 правосуђе и основна права, у делу који се односи на анализу стања остваривања права детета у Србији. У поменутом извештају наводи се да деца у Србији имају „веома низак степен свести о својим правима...“. Комитет за права детета препознаје исти проблем, па тако у Закључним запажањима из 2017. године¹ иде и корак даље, препоручујући Србији да успостави системско решење за учење о правима детета на свим нивоима образовног система за сву децу.

Истакли смо и да је, имајући у виду важност учења о правима детета и ширења информација о њима упутно, у наставку реализације плана, где год је то могуће, потребно уврстити активности којима би се допринело да се у наредном периоду на системски начин уведе учење о правима детета, као и активности сензибилизације и оснаживања медија како би се осигурала осетљивост на права детета. Документи које обрађујемо у овом извештају, а ту пре свега мислимо на други радни нацрт Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља, истичу компоненту превенције кроз упознавања деце са

---

¹ Concluding Observations on Combined Second and Third Period Report of Serbia, Committee on the Rights of a Child, Geneva, February 2017

правима и процедурама, али овај документ се односи само на једно право детета, док, сматрамо, свест деце треба да буде подигнута на општем нивоу, односно да се односи на сва права. Учење о правима, пак, треба да пође од основног концепта људских права, што подразумева истовремено развијање двеју компонената - свести о постојању и заштити сопствених права и свести деце о томе да и сва друга лица имају иста та права, те да својим поступцима не треба да угрожавају права других. Учење о правима укључује, сматрамо, и развој грађанске свести код деце и активног и одговорног приступа животу од раног узраста детета.

Сматрамо да је кроз Поглавље 23, које се тиче правосудног система, могла бити унапређена заштита права на приватност учесника у поступцима, али да је та прилика пропуштена. Како је тај проблем у моменту отварања поглавља, а и у овом моменту мање на нивоу законског текста, а више проблем непримењивања законских одредаба, могуће је да је превид учињен из разлога што је проблем био израженији током преговора око садржине плана него што је у овом моменту. Ипак, у имплементацији постављених циљева у наредном периоду свакако се може повести рачуна и о овом праву детета, те се заштита приватности може као “заједничка тема” повезати са свим предстојећим активностима.

У погледу начина и садржине самих извештаја које пратимо, истичемо да се обим и квалитет информација које извештај садржи веома разликују по појединим тачкама. Уочено је да поједине тачке не дају све информације које су чак јавно доступне у погледу активности које описују, док друге тачке садрже прегршт, често нерелевантних, неактуелних и несистематизованих података који отежавају анализу затеченог стања у моменту закључења актуелног извештаја.

Извештај је структуриран тако што на почетку дајемо контекст у којем се Акциони план за поглавље 23 (у даљем тексту: АП 23) имплементира. Након тога, обрађене су тачке које се непосредно тичу деце, на тај начин да су пренете информације које садржи последњи државни извештај (Извештај број 3/2017 о спровођењу акционог плана за поглавље 23, из новембра 2017. године), дат је осврт на динамику активности и њихову усклађеност са планом, а потом и анализа у којој мери оне одговарају потребама деце и анализа потенцијалних ефеката предузетих мера, где је то било могуће.

Сажетак

Република Србија се суочава са озбиљним смањењем броја становника, нарочито деце, у другој деценији XXI века, а који се процењује на око 25.000 становника годишње. Томе доприноси дуг период транзиције, односно постсоцијалистичког периода, који својим трајањем од скоро 30 година, рекло би се, постаје трајног карактера. У Републици Србији постоји стална лоша политичка, економска и друштвена ситуација, која не показује знаке напретка, већ се, напротив, заостајање за земљама Европске уније по свим параметрима повећава. С тим у вези, истичемо да најављене промене Устава у погледу начина избора судија нису дочекане са одобравањем од стране стручне јавности, која је исказала дубоку забринутост предложеним изменама, које, према њиховој оцени, могу довести до даљег урушавања самосталности судских функција и правосуђа уопште.

Када сагледавамо парцијално права детета, прва чињеница која се намеће је да још увек није успостављен целовит нормативни основ за пуну примену Конвенције о правима детета. Не уочава се ни да постоји систематски, координисан приступ раду на овом оквиру, као ни на другим мерама и активностима унапређивања права детета. Као резултат, постоји озбиљно кашњење у испуњењу тачке АП 23 која се тиче управо планирања и координисања ових активности (Активност 3.6.2.1.), иако је у периоду који је непосредно претходио састављању овог извештаја Савет за права детета у извесној мери интензивирао своје активности. Истакли бисмо и то да још увек не постоји установа Заштитника права детета, као и чињеницу да се и даље чека на почетак израде новог Националног акционог плана за децу.

Закључна запажања Комитета за права детета из фебруара 2017. године нису рефлектована на активности које су се од тада одвијале. Стога бисмо истакли да постоји потреба да надлежна министарства препоруке Комитета садржане у закључним запажањима уврсте у Акциони план и даље активности усмере ка испуњењу датих препорука тамо где је то релевантно и могуће.

Поновићемо на овом месту главну уочену карактеристику посматраних активности, а која је дата у претходном извештају -

активности које се предузимају често имају формални и нормативни карактер - усвајање плана, стандарда, закона, припрему смерница - што је само први корак у суштинској промени стања. И мада су ови кораци неопходан основ за унапређење права детета, чини се, и на то се указује већ извесно време, да је неопходно застати са увођењем нових стандарда док год постојећи, који су често адекватни, не буду доступни и примењивани на сву децу без разлике. Разлика између концепта и праксе веома је уочљива и у спровођењу АП 23 - развијени су различити модели, пилотиране успешне услуге, усвојено неколико закона и припремљени нацрти још неколико важних закона и подзаконских аката, урађено више смерница за поступање. Ипак, велики број развијених инструмената се за сада не примењује или се не примењује у пуној мери. Ефекти примене развијених инструмената на стање права детета и добробит деце у Србији су непознати јер се не мере.

План предвиђа велики број обука за професионалце и друге начине подизања капацитета за подршку деци, што је позитивна и неходна активност. Ипак, код ових активности је, процењујемо, и најуочљивија главна слабост система - затвореност за суштинске промене. Јер, како је запажено на више места, унапређење рада и обуке професионалаца нису решене на системски начин и нису по правилу видљиве у буџетима надлежних институција и министарстава, или бар није извештено о томе. Друга важна карактеристика је да се из планираног и/или учињеног врло често не може уочити бенефит за децу као крајње кориснике, односно, стиче се утисак да не постоји јасан циљ планираних мера. Неповезаност активности, као и ни извора финансирања, односно одређених средстава са постављеним циљевима, упућује на закључак да нису сви актери у довољној мери упознати са Акционим планом, његовом сврхом, а нарочито чињеницом да сви пројекти и све активности јесу, односно да би требало да буду, део једне целине. Коришћењем критеријума познате сентенце да је ради проналажења праве сврхе одређених активности потребно "пратити новац", можемо заључити да су новац и енергија дисперзовани на начин који не обезбеђе целовитост, а тиме ни одрживост промене коју имплементација поглавља 23 треба да одржи.

Овај закључак наглашен је и чињеницом да Извештај врло често изоставља информације о важним документима и активностима, а да у појединим тачкама даје детаљан (чак конфузан) списак активности и изобиље некада и недовољно обрађених података.

Сажети преглед по тачкама

Легенда

- – активност није реализована
- – активност је успешно реализована
- – нема довољно података у Државном извештају
- – активност се не реализује или се касни са реализацијом
- – активност се реализује, али постоје битни недостаци у реализацији

Број мере	Назив мере	Оцена
3.6.2.1.	Савет за права детета	
Унапређење подршке породици и алтернативне бриге о деци		
3.6.2.2.	Организовање услуга подршке за децу, одрасле и старе особе са интелектуалним сметњама и њихове породице, у циљу превенције институционализације	
3.6.2.3.	Центар за подршку породици	
3.6.2.4.	Унапређење новчаних давања угроженим породицама	
3.6.2.5.	Унапређење система хранитељства	
3.6.2.6.	Унапређење рада резиденцијалних институција	
3.6.2.7.	Процена постојећих ресурса у резиденцијалним установама за децу	
3.6.2.8.	Развијати капацитете пружалаца услуга социјалне заштите	

3.6.2.9.	Унапређење система вођења случаја у центрима за социјални рад, како би се планирање заштите „преоријентисало“ са институционализације на подршку породицама у ризику.	
Правосуђе по мери детета - малолетничко правосуђе		
3.6.2.10.	Усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица	
3.6.2.11.	Унапређење рада Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција	
3.6.2.12.	Повећање примене васпитних налога и давање приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела	
3.6.2.14.	Спровођење обука за специјализацију судија и тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима	
3.6.2.15.	Дефинисање практичних смерница за саслушање деце, заснованих на примерима добре праксе ЕУ земаља и обезбеђење услова за једнообразну примену мера заштите у циљу заштите деце жртава/сведока у кривичном поступку од секундарне виктимизације	
3.6.2.16.	Спровођење обука и информативних сесија о заштити деце жртава/сведока у кривичном поступку за полицијске службенике, јавне тужиоце, заменике јавних тужилаца, судије и запослене у центрима за социјални рад и дистрибуција едукативног материјала у циљу избегавања секундарне виктимизације	
3.6.2.17.	Ојачати кадровске капацитете Управе за извршење кривичних санкција у циљу унапређивања поступања према малолетницима и права малолетника кроз континуирану обуку службеника у свим заводским установама где су смештени малолетни учиниоци кривичних дела	

3.6.2.19.	Израда и примена специјализованих програма третмана и програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела	
3.6.2.21.	Увођење посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру услуга за подршку породици	
Тачке Акционог плана повезане са имплементацијом тачака од важности за малолетничко правосуђе		
3.3.1.11. и 3.1.1.12.	Обуке запослених за примену специјализованих програма третмана за осуђена лица и осетљиве категорије осуђених лица	
3.5.2.21.	Спровођење обука за јавне тужиоце, заменике јавних тужилаца, полицијске службенике и репрезентативна удружења новинара у погледу спречавања цурења информација	
Грађански судски поступци		
3.6.2.20.	Унапредити заштиту деце у грађанским и управним судским поступцима кроз уједначавање судске праксе у погледу примене права детета да изрази своје мишљење и права да се то мишљење узме у обзир у судском поступку	
3.6.2.22.	Унапређење праксе за вођење података у судовима тако да се води евиденција о поштовању принципа 'најбољег интереса детета' у грађанском поступку	
3.6.2.23. до 3.6.2.27.	Унапређење система заштите деце од злостављања и занемаривања, односно насиља	
3.6.2.28.	Успостављање механизма за решавање случајева нестале новорођенчади из породилишта – а у вези са пресудом: Зорица Јовановић против Србије	

Инклузивно образовање и заштита од дискриминације		
3.8.2.13, 3.8.2.14. и 3.8.2.15.	Педагошки асистенти	
3.8.2.16.	Израда Правилника о препознавању дискриминације у образовању	
3.8.2.17.	Олакшан упис деце из ромске популације у средње школе	
3.8.2.18. и 3.8.2.19.	Превенција раног напуштања образовног система	
3.8.2.22. и 3.8.2.24.	Унапређење образовног статуса Рома	
3.8.2.20.	Рани развој и образовање	
3.8.2.21.	Повећање обухвата деце у образовном систему од обавезног предшколског до високог образовања	
3.8.2.23.	Обезбеђење средстава за услуге у заједници, усмерених на социјалну инклузију деце Рома	
3.8.2.26.	Развој системских модела подршке за децу и ученике мигранте/повратнике	
3.8.2.27.	Отварање Центра за ромски језик	
3.8.2.28.	Увођење изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основне школе	
Заштита деце која живе и раде на улици (деце у уличној ситуацији)		
3.8.2.44. и 3.8.2.45.	Активности на заштити деце која живе и/или раде на улици	

Преглед имплементације Акционог плана за поглавље 23 по одабраним тачкама

3.6.2.1. Савет за права детета

Оцена у Државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Постоји значајно кашњење у имплементацији, али су активности Савета у другој половини 2017. године знатно интезивиране.*

Кључно запажање: *Неоходно је променити концепт Савета за права деце из саветодавног у међуминистарско координационо тело које би имало моћност да доноси и утиче на спровођење одлука.*

У складу са Акционим планом за Поглавље 23 „Правосуђе и основна права“ у тачки 3.6.2.1. предвиђене су активности које се односе на Савет за права детета Владе Републике Србије, и то унапређивање рада Савета за права детета и осигуравање његове улоге у праћењу ефеката реформи, даљем обликовању политика, као и кроз обезбеђивање адекватних ресурса за спровођење ефикасног надзора и праћење примене акционих планова и стратегија у области права детета.

Савет за права детета поново је формиран на седници Владе Републике Србије 09.11.2016. године („Службени гласник РС“ бр. 91/16 од 10.11.2016. године). Председник Савета је министар за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а чланове Савета чине представници Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства правде, Министарства здравља, Министарства омладине и спорта, Министарства унутрашњих послова, Министарства за државну управу и локалну самоуправу, Министарства културе и информисања, Министарства финансија, Канцеларије за људска и мањинска права, Републичког завода за

статистику, Републичког завода за социјалну заштиту, Правног факултета у Београду, Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију у Београду, Факултета политичких наука у Београду, Центра за права детета, Мреже организација за децу Србије (МОДС), Савета друштва за помоћ ментално недовољно развијеним особама и истакнути експерти у области права детета.

Задаци и улога Савета су:

- предлагање кохерентне и холистичке политике према деци у складу са Конвенцијом УН о правима детета и са приоритетима утврђеним Миленијумским циљевима развоја УН, Декларацијом УН „Свет по мери детета” и релевантним међународним документима;
- предлагање мера за усклађивање политике Владе Републике Србије са законодавством Европске Уније и међународним стандардима у области заштите права детета;
- подизање свести о правима деце у Србији, с посебним нагласком на права деце на заштиту од свих облика злостављања, занемаривања, искоришћавања, као и права деце на инклузивно образовање;
- промовисање учешћа деце у дефинисању и примени политике која се тиче заштите њихових права;
- анализа утицаја мера која одговарајућа владина тела/ институције предузимају у вези са заштитом деце, младих, породица са децом и рађања;
- праћење примене и заштите дечјих права у Србији.

Финансијска средства за активности Савета обезбеђивана су у оквиру редовних средстава буџета надлежних министарстава, а делом и из средстава кроз ИПА пројекте, у којима као партнер учествује УНИЦЕФ уз подршку Европске уније. Логистичка подршка раду Савета обезбеђена је од стране запослених у Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања.

Крајем децембра 2016. године одржана је конститутивна седница Савета. У јуну 2017. године Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања формирало је Радну групу за израду Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља и пратећег

акционог плана. Током јесени припремљен је и дат на коментаре Други радни нацрт стратегије. У овом моменту као Општи циљ предвиђено је да је “обезбеђен континуирани свеобухватни одговор друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке”. Детаљнији приказ концепта стратегије дат је у делу овог извештаја који се односи на заштиту деце од насиља.

Такође, започете су активности на доношењу новог Националног плана акције за децу (НПА), тиме што је почетком 2018. препоручено да Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања формира радну групу која би започела његову израду.

Оцене које су дате у извештају из јула 2017. године, у погледу потребе за изменом функције/надлежности Савета из искључиво саветодавног у тело са надлежностима у координацији и имплементацији одлука, остају. Исто се може рећи и у погледу транспарентности и видљивости рада Савета, које су оцењене недовољним, а та оцена остаје и у овом моменту.

На крају, осврнућемо се на обавезу Савета да размотри и осмисли план праћења и анализе спровођења Закључних запажања у вези са Другим и Трећим периодичним извештајем о примени Конвенције о правима детета са факултативним протоколима од 2008 - 2013. године, која је Комитет за права детета усвојио у фебруару 2017. године, и доставио Републици Србији. Овим питањем Савет се није посебно бавио, а у наредном периоду потребно је пратити да ли ће Национални план акције за децу бити базиран на овим препорукама, што би могао бити добар пут ка њиховој имплементацији, а Савет би у том процесу могао да има значајну улогу.

Унапређење подршке породици и алтернативне бриге о деци

3.6.2.2. Организовање услуга подршке за децу, одрасле и старе особе са интелектуалним сметњама и њихове породице, у циљу превенције институционализације

Оцена у Државном извештају: *Активности се реализују.*

Наша оцена: *Активности се реализују планираном динамиком без систематској праћења ефикасиа.*

Кључно запажање: *Ресурси који стоје на располагању се не користе на начин који би омогућио њихово максимално искоришћавање.*

Планиране активности требало је спровести кроз:

- организовање дневних боравака;
- организовање инклузивних радионица;
- укључивање деце са развојним сметњама која су у ризику од издвајања из породице у постојеће услуге у заједници;
- организовање услуга за рану рехабилитацију деце са сметњама у развоју и за подршку останку у породичном окружењу;
- организовање мреже клубова инклузивних садржаја у локалним заједницама за децу, одрасле и старе са интелектуалним сметњама и родитеље;
- организовање едукативних радионица за родитеље за одговорно родитељство и учешће у рехабилитацији детета са сметњама у развоју.

Државни извештаји дају опис активности по годинама, а последњи извештај из 2017. године даје податке који се односе на последњи посматрани период.

У њему се наводи да је у току процес лицензирања свих пружалаца услуга социјалне заштите у РС и, у складу са тим, очекује се да ће током 2017. бити успостављена комплетна база података о локалним услугама.

Према последњим подацима Министарства зарад, запошљавање, борачка и социјална питања (које издаје лиценце пружаоцима услуга након провере од стране инспекције социјалне заштите), у Србији је регистровано 307 лиценцираних пружалаца услуга (септембар 2017. год.) и то: за услугу становања уз подршку - 5, за услугу помоћи у кући-56, за услугу свратишта-2, за услугу дневног боравака за децу и младе са проблемима у понашању-4, за услугу лични пратилац детета-6, за услугу прихватилишта – 9, за услугу дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју-27, за услугу персонални асистент-9, за услугу домски смештај-189.

Претходни извештај регистровао је да је развијено укупно 360 услуга које користи 40.000 корисника. У погледу лиценцираних услуга у претходном извештају издвојили смо следеће податке:

- услугу дневног боравака за децу и младе са проблемима у понашању -3 лиценцирана пружаоца, што значи да је у последњем посматраном периоду лиценцирана још једна таква услуга;
- услугу лични пратилац детета - 3, и ова услуга бележи повећање броја на 6, што је значајно повећање, а тренутно постоји 8 лиценци према подацима доступним на интернет презентацији министарства.
- услугу прихватилишта – 6, а нови број услуга је 9, што је такође значајно повећање, с тим да је само једно од лиценцираних прихватилишта за децу, а лиценциране су и две услуге свратишта за децу.
- услугу дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју - 18, овај број је повећан на 27, а према списку који постоји на интернет презентацији министарства у моменту писања овог извештаја њиховог број је 34 у тридесет различитих локалних заједница.

Иако је најављено убрзано лицензирање услуга, поређењем последњих доступних података о лиценцираним услугама и података

из извештаја сачињеног у 2016. години под називом „Мапирање услуга социјалне заштите у надлежности јединица локалне самоуправе у РС“, који су израдили Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, Републички завод за социјалну заштиту, Центар за социјалну политику, закључује се да је преостало још доста тога да се учини у погледу завршетка овог посла.

У поменутом истраживању и мапирању учествовало је 145 јединица локалне самоуправе. Услуге социјалне заштите у 2015. години пружане су у 133 од укупно 145 јединица локалне самоуправе (ЈЛС). Најзаступљенија услуга је дневни боравак за децу са сметњама у развоју и инвалидитетом (пружа се у 68 општина). Поједине услуге социјалне заштите, као што су свратиште (присутно у 3 ЈЛС), дневни боравак за децу у сукобу са законом, прихватилиште за децу и предах, слабо су распрострањене – обезбеђују се у око 10 јединица локалних самоуправа.

Број ЈЛС у којима постоји услуга дневни боравак за децу и младе са сметњама у развоју и инвалидитетом је смањен са 71 у 2012. на 68 у 2015. години. Број услуга дневни боравак за децу у сукобу са законом такође бележи смањење у истом временском оквиру са 10 на 6, док услуга личног пратиоца бележи значајан пораст - од непостојања до 30 општина које обезбеђују ову услугу. Услуга свратишта опала је за 1 – у 2012. години пружана је у 4 општине, а у 2015. години само у три.

Остаје оцена да се активности у овој тачки одвијају у великој мери према плану. Сваке године се опредељују планирана средства која се пласирају у складу са планом. Ипак и даље остаје запажање да нема праћења ефеката постигнутих пласираним средствима, односно недостаје мерење промене коју установљене услуге доносе особама којима су намењене, као и самој заједници. Сматрамо да нарочиту пажњу треба посветити географској распрострањености услуга. Наиме, како се ради о услугама које треба да буду доступне у локалној заједници, збирни бројеви о броју услуга на територији целе Републике мало тога говоре о потенцијалима, односно ресурсима конкретне локалне заједнице, што упућује на потребу промене начина приказа података. Ипак, спискови услуга социјалне заштите које су лиценциране, могу анализом дати податке и о географској распрострањености.

У претходном извештају анализирали смо циљеве конкурса којима се финансирају услуге социјалне заштите, тј. хтели смо

да утврдимо на који начин су средства опредељена за конкурсе усмерена на јачање социјалне подршке деци. Основни закључак је био да расписани конкурси прате постављене приоритете у АП и да тиме имају потенцијала да допринесу социјалној инклузији, односно побољшању положаја нарочито осетљивих лица. Ипак, не може се без података поуздано говорити о ефектима учињеног.

Било би од значаја да се на бази података о до сада финансираним услугама/пројектима од стране министарства у наредном периоду циљано усмеравају средства ка унапређењу услуга у појединим локалним заједницама, односно циљано ради на развоју недостајућих услуга у њима.

3.6.2.3. Центар за подршку породици

Оцена у Државном извештају: *Активност иде по плану.*

Наша оцена: *Може се рећи да је активност формално сироведена.*

Кључно запажање: *Активности су формалне природе, а постигнути резултати се не користе за сврху за коју су предвиђени.*

У оквиру ове тачке АП 23 предвиђено је следеће:

Пилотирање центара за подршку породици у циљу:

- таргетирања популације из вишеструко депривираних средина (посебно обраћајући пажњу на доступност ромским породицама и деци);
- подршке родитељу који трпи породично насиље;
- подршке деци у ризику од напуштања школе;
- подршке породицама у ризику од раздвајања (деци и родитељима);
- подршке деци жртвама кривичних дела;
- подршке деци са сметњама у развоју из вулнерабилних породица и у ризику од смештаја у установу.

Државни извештај и у последњем извештајном периоду, поред обиља података о пилотирању услуге породичног сарадника, на сличан начин као и у претходном - подаци су о процесу, не даје јасну слику о пресеку стања у овом моменту.

Подсећамо на то да је на крају пилотирања услуге изведена студија која показује да услуга Породичног сарадника доприноси спречавању уласка деце у формални систем заштите, односно очувању породице, да доприноси оснаживању родитељских компетенција, унапређењу здравственог стања чланова породице, редовности похађања школе, па чак и школског успеха код деце – што су све важни индикатори добробити породица. Услуга је према евалуацији оцењена веома успешном и у раду са ромским породицама, а које су чиниле око 40% узорка свих породица. Планирано је да ова услуга као услуга интензивне подршке породици у ризику буде финансирана са националног нивоа и ова новина би требало да буде рализована кроз доношење новог Закона о социјалној заштити.

Према Државном извештају, у другом кварталу 2017. израђен је предлог стандарда услуге „Породични сарадник“, израђен је предлог целокупне документације за праћење стручног поступка у услузи, тестирана је и за акредитацију припремљена петодневна основна обука за пружање услуге, осмишљен инструмент за квантитативну процену ефеката у раду са породицом, осмишљена методологија за квалитативну евалуацију-задовољство корисника и актера услугом, обрачуната цена услуге, успостављена услуга код 4 пружаоца са обученим породичним сарадницима, руководиоцима и успостављеним механизмом интерне супервизије. С обзиром на то да су припремљени сви неходни пратећи документи, смтрамо да би у пракси доношење новог закона истовремено могао бити и почетак примене услуге јер су приреме спроведене.

У извештају се наводи и да је припремљен идејни концепт Центра за подршку детету и породици, као један од могућих видова трансформације установа за смештај деце, али се не говори више о овом концепту, а иста информација, мада у другој форми, била је садржана у претходном објављеном извештају.

Државни извештај и даље не даје податке о осталим постављеним задацима у оквиру овог циља, па се следствено томе може претпоставити и да је број активности био занемарљив.

Остаје основна примедба из претходног алтернативног извештаја- подаци (бројеви) који се наводе у извештају нису дати на начин који омогућује прецизну процену ефеката радњи које су предузете.

3.6.2.4. Унапређење новчаних давања угроженим породицама

Оцена у Државном извештају: *Активност је делимично реализована.*

Наша оцена: *До сада предузете активности нису довољне.*

Кључно запажање: *Предузете активности касне и нису довољне ради реализације циља.*

Овом тачком је планирано унапређење система новчаних давања намењених угроженим породицама деце са инвалидитетом у складу са принципима социјалне инклузије, кроз измене и допуне закона о социјалној заштити и Закона којим се уређује финансијска подршка породицама са децом. Време реализације - 3. и 4. квартал 2017. године.

У државном извештају наводи се: „Активност делимично реализована“, што је нова, нешто реалнија оцена у односу на претходни извештај.

У моменту писања овог извештаја, Закон о финансијској подршци породици с децом је усвојен.²

Сагледаћемо у наставку поједине новине које доноси нови законски текст. Најпре, промењена је у знатној мери дефиниција породице у смислу овог закона. Њу чине супружници, ванбрачни партнери, деца, сродници у правој линији без обзира на степен сродства, сродници у побочној линији до другог степена сродства под условом да живе у заједничком домаћинству. Чланом породице сматра се и дете које живи у породици и налази се на школовању до

---

² Закон је објављен у Службеном гласнику РС“ бр. 113/2017

краја рока прописаног за то школовање, а најкасније до навршене 26. године живота.

Чланом породице сматра се и супружник без обзира на то где фактички живи, изузев уколико се ради о извршиоцу насиља у породици. Смисао јесте да приходи извршиоца насиља не утичу на право жртава насиља.

Чланом породице старатеља сматра се и лице које је у породици старатеља на основу решења органа старатељства.

Закон о финансијској подршци породици са децом дефинише она давања из буџета која су намењена искључиво породицама са децом. Претходни концепт, садржан у ранијем закону, био је да се једна врста подршке пружа свим породицама са децом без обзира на њихов материјални статус и имовно стање кроз родитељски додатак, односно накнаду зараде током трајања одсуства са посла ради неге детета, док се друга права, међу којима је најпознатије право на дечји додатак, обезбеђују деци из материјално угрожених породица. Нови закон у погледу тога задржава концепт, али мења права која припадају породици и услове за њихово остваривање.

Нова права која прописује закон су:

- Накнада трошкова боравка у предшколској установи за децу кориснике новчане социјалне помоћи;
- Остале накнаде по основу рођења и неге детета и посебне неге детета.

Прво право односи се на кориснике новчане социјалне помоћи и остварује су у висини учешћа корисника у цени услуге која се прописује одлуком јединице локалне самоуправе.

Друго право се односи на мајке које су оствариле приходе по основу привремених и повремених послова, ауторских права и уговора о делу, по основу самосталног обављања делатности, као носиоци породичног пољопривредног газдинства, које има статус лица које самостално обавља делатност према закону којим се уређује порез на доходак грађана, у периоду који је непосредно претходио рођењу детета, под условом да је у моменту његовог рођења незапослена и није остварила право на новчану накнаду по основу незапослености.

Већина услова који се везују за поједина права, те сами износи родитељског додатка повољнији су за кориснике, док законски текст садржи и поједине новине – прецизирање појмова и услова којима решава недостатке старог закона. Тако су, на пример, услови у погледу стамбеног простора ради остваривања права на дечји додатак прецизирани.

Ипак, прецизирање, односно мењање садржине појединих појмова није увек, сматрамо, унапредило законска решења. Тако, нови закон као једнородитељску породицу дефинише породицу у којој један родитељ самостално врши родитељско право под одређеним условима и предвиђа и следеће две ситуације: (1) када други родитељ не врши родитељско право по одлуци суда, као и (1) када други родитељ не доприноси издржавању детета, а извршење обавезе издржавања није било могуће обезбедити постојећим и доступним правним средствима и поступцима.

У односу на прву ситуацију, истичемо да се због непрецизности формулације ова одредба може потенцијално односити на три ситуације, а да није сасвим јасно да ли је то и била намера законодавца. Најпре, не постоје пресуде у породичним праву које гласе да један родитељ не врши родитељско право – у спору може да се донесе пресуда да један родитељ самостално врши родитељско право – следствено томе, други родитељ га не врши, па је ово прва потенцијална ситуација коју је (можда) законодавац желео да обухвати. Исто тако, ова одредба се може односити и на ситуацију када је један родитељ лишен делимично или потпуно родитељског права, јер га тада и не врши, делимично или у потпуности. Могуће је, на крају, да је законодавац имао у виду ситуацију да родитељ фактички не врши своје родитељско право онако како је досуђено у пресуди. То би значило да се у поступку мора утврђивати да ли постоји или не фактичко невршење родитељског права, што не може бити предмет ове врсте поступка (поступка у којем се утврђује право на дечји додатак). Морамо констатовати да није јасно коју је од 3 ситуације законодавац имао у виду, што свакако није добро са аспекта примене ове норме.

Други наведени додатни услов, сматрамо, такође је недовољно прецизан. Формулација „постојећим и доступним правним средствима и поступцима“ морамо констатовати није јасна. Јер, нејасно је да ли се мислило на немогућност наплате потраживања у поступку

принудне наплате у извршном поступку и/или подношење кривичне пријаве због неплаћања издржавања (које је досуђено у парничном поступку) . Законодавац је морао прецизније да наведе средства чија се искоришћеност цени. Овако, ствара се ситуација да поступајући орган мора да оцени да ли је или није могуће обезбедити издржавање постојећим и доступним правним средствима и поступцима, тј. поступајући орган мора да зна који су постојећи поступци и правна средства и да цени да ли су они доступни странци у конкретном случају, што, сматрамо, не би требало да буде посао управних органа који доносе одлуке о правима из овог закона, јер се оно остварује кроз парнични судски и извршни поступак и евентуално кроз кривични, а који не морају бити познати државним службеницима који по њима не поступају. Да је законодавац прецизно предвидео ситуације, онда је одговарајућим подзаконским актима могла бити ближе уређена документација која се има доставити: документација из извршног поступка или документација из кривичног поступка. Сматрамо да чињеница да је поднета тужба за издржавање/односно добијена пресуда, не би смела бити довољан услов у смислу овог члана закона, па ту ситуацију нисмо ни узели у обзир при тумачењу ове норме.

Када говоримо о законским новинама у циљу унапређења социјалне инклузије у ужем смислу - поменућемо и право на делимичну накнаду трошкова боравка у предшколској установи за децу са сметњама у развоју и децу са инвалидитетом. Новина се односи на децу са инвалидитетом, што чини прецизирање норме у односу на претходни закон.

Новине које доноси закон могу се у целини сматрати унапређењем у односу на старији закон. Оно што ипак брине је да износи додатака, као ни дефинисани приходовни цензуси немају у виду реалне трошкове живота породице, тако да породице које могу стећи права дата овим законом, а која су намењена социјално угроженим породицама са оствареним дечјим додацима, још увек немају довољно за минималну месечну потрошачку корпу.

У току је рад на изменама Закона о социјалној заштити, како се наводи у државном извештају. Динамика израде овог текста не иде према плану јер је његово усвајање било планирано за прву половину 2017. године.

3.6.2.5. Унапређење система хранитељства

Оцена у Државном извештају: *Активности се успешно реализују.*

Наша оцена: *Активности су реализоване.*

Кључно запажање: *Активности су постављене неамбициозно и своде се на израду 3 концептна документа која немају обавезујуће дејство, а досадашња пракса говори да такве активности остају „мртво слово на папиру“.*

Овом тачком предвиђено је:

Унапређење система хранитељства кроз повећање доступности и квалитета услуга за децу са сметњама у развоју и њихове породице кроз:

- јачање капацитета регионалних центара за хранитељство (Центри за породични смештај и усвојење) и центара за социјални рад;
- развој процедура и смерница за хранитељство као подељену бригу између хранитељске и биолошке породице.

Оцена Државног извештаја је да се активности успешно реализују. Од важних информација, наводи се да су развијене Смернице за повремени породични смештај. Кроз пилот обуку прошле су 24 породице, а планирано је било да укупно њих 200 буде припремљено за повремено хранитељство до средине 2017. године. Извештај не даје податак да ли је план и остварен.

Оценили смо у прошлом извештају, а та оцена остаје и сада, да је друга активност припремом и публикавањем смерница испуњена у целости, док је прву на основу доступних података немогуће у потпуности оценити.

Други, сматрамо, значајан документ за унапређење хранитељства су Смернице за сродничко хранитељство. И овај документ је израђен са циљем „јачање компетенција професионалаца у социјалној

заштити и информисање и едуковање деце, родитеља и старатеља у информисање и едуковање пружалаца услуге хранитељског смештаја”. Базиран је на нормативном оквиру РС и бројној стручној литератури која укључује и Смернице Уједињених нација о алтернативној бризи о деци као основни међународни стандард у овој области. Занимљиво је да државни извештај не придаје значај овом документу, те га ни у последњем извештају не наводи.

Поновићемо оцену о домету планираних активности у овој тачки - сматрамо да је израда три концепт документа недовољна да би се постигло унапређење услуге. Пређашња искуства упућују на опрез када говоримо о домету овако конципираних активности. Пракса показује да професионалци понекад не познају ни законске текстове на основу којих обављају своје надлежности ни подзаконске акте и протоколе по којима треба да поступају, а смернице овог типа на терену врло често остају занемарене.

3.6.2.6. Унапређење рада резиденцијалних институција

Оцена у Државном извештају: *Активности се успешно реализује.*

Наша оцена: *Опис података у државном извештају указује на то да није систематски рађено на остваривању активности из ове тачке плана.*

Кључно запажање: *Редовне и уходане активности надлежној министарства, као што су конкурси за пројекте који служе унапређењу система социјалне заштите, не рефлектују (а требало би) у довољној мери овде постављене циљеве.*

Следеће активности су предвиђене овом тачком Акционог плана:

Унапредити квалитет рада са корисницима на институционалном смештају у циљу ефикаснијег укључивања у заједницу кроз:

- пружање психо-социјалне подршке за друштвену реинтеграцију;
- организовање контаката ван установе и укључивање у локалне услуге подршке, попут дневних боравака и клубова;
- укључивање у културне и спортске манифестације и кампове.

Цитирамо целокупан текст државног извештаја који се односи на ову активност: „Дом за децу „Душко Радовић“ у Нишу, Центар за заштиту одојчади, деце и омладине у Београду и СОС Дечја села у Новом Саду добијају подршку у изради Плана трансформације који подразумевају унапређивање квалитета старања о деци у установама кроз значајнију социјалну инклузију у заједницама (поред развоја услуга за спречавање смештаја деце у институције – о којима постоји извештај са посебном активношћу). Министарство намерава да прошири такав вид подршке другим домовима за децу”.

На основу изнетог, не може се донети закључак да ли је и у којој мери постигнут напредак у оквиру ове тачке Акционог плана.

Поновићемо, јер сматрамо важним запажање из претходног извештаја - а до којег смо дошли прегледом конкурса надлежног министарства који је расписан за унапређење система социјалне заштите. Сматрамо да овај циљ АП није у предметном конкурс у довољној мери препознат и имплементиран. Циљ конкурса је дефинисан као „Успостављање услуга социјалне заштите, успостављање и развој иновативних услуга социјалне заштите и развој и унапређење постојећих услуга социјалне заштите и побољшање њиховог квалитета”. Циљ је постављен широко, па је, сматрамо, пропуштена прилика да се да приоритет активностима које су дефинисане овом тачком АП. На тај начин, поново се сусрећемо са једном од основних карактеристика система заштите деце у Србији - партикуларност - не постоји повезаност активности и напора у неопходној мери да не би дошло до расипања ионако ограничених ресурса.

Прегледом процењених пројеката утврђује се да од 61 пројекта, њих 11 се тичу јачања услуга за децу у локалној заједници које су намењене деци која су у ризику од институционализације или су већ на институционалном смештају, те би могли да имају ову компоненту.

Ипак, како пројекти нису доступни на сајту министарства, парцијалним прегледом информација о пројектима установљено је да један од одобрених пројеката непосредно одговара на постављени циљ, односно активности.³

3.6.2.7. Процена постојећих ресурса у резиденцијалним установама за децу

Оцена у Државном извештају: *Активности се успешно реализује*

Наша оцена: *Формално, активности је сprovedена, али не постоје подаци који говоре о томе да ли се по препорукама ради, па се закључује да стварни помак за кориснике не постоји. Чак ни инститиуције не извештавају о овим постојцима.*

Кључно запажање: *Поново се ради о припрмној активности која сама по себи не може да доведе до најрејка већ је предуслов за њеа. Чини се да је након 10 година рада неопходно применити научену лекцију и поједине процесе заокружити пре заочинања нових. Тако, на пример, како је законом забрањен пријем у установе деце млађе од 3 године, приоритет би био да се предузму активности да се овај проблем реши, па када се постојне трајни помак, циљано усмерити напоре на решавање следеће сејменја проблема.*

³ [Преглед је извршен случајним одабиром пет пројеката који су по називу упућивали на тражену компоненту.]

У овој тачки се очекује да буде урађено следеће:

Процена постојећих ресурса у великим и малим резиденцијалним установама за децу и израда препорука о томе на који начин они могу бити употребљени у процесу преласка са институционалне на заштиту у заједници. (Период реализације је од 2015. до 2019. године.)

Како се наводи у државном извештају, три установе (види претходну тачку) имају подршку у изради плана трансформације, а једна установа - „Кнегиња Љубица“ је већ трансформисана. Четири установе пилотирају услугу породични сарадник.

Како се наводи, трансформација установа иде у правцу концепта Центра за дете и породицу и концепта који је урађен за овај институт, тј. нови вид установе. Урађене су све врсте потребних процена па се, како се наводи, „очекује да процена, заједно са плановима трансформације појединачних институција, представља основ за развој мастер плана за трансформацију резиденцијалних институција”.

Процес трансформација, оцењујемо, одвија се, а како су анализе ресурса урађене, може се оценити да се ова активност успешно реализује.

3.6.2.8. Развијати капацитете пружалаца услуга социјалне заштите

Оцена у Државном извештају: *Ова активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Сагласни смо са оценом из државног извештаја.*

Кључно запажање: *Неопходно је идуће године сагледавати ефекте активности које су описане.*

Главни ослонац за реализацију предвиђеног је пројекат Социјална инклузија (финансиран у оквиру ИПА 12 програма), а учињен је и системски помак, па је у буџет уведена (у оквиру програма 0902, програмска активност 005, циљ 1, мера 2) мера која подразумева издвајање средстава за обуку преко 2000 запослених

у центрима за социјални рад. Циљ је сваке од наредне три године⁴ обучити 1150 особа, спровођењем акредитованих програма обуке (тако да су током три године свих 2000 практичара похађали најмање две обуке). У Републичком заводу за социјалну заштиту акредитована су укупно 143 програма обуке.

У новом извештају наводи се и да постоји 500 обучених социјалних радника који као породични сарадници пружају услугу интензивне подршке најрањивијим породицама.

На основу описаних активности, наша оцена је у овој тачки сагласна са оценом у државном извештају. Похвално је то што је у овој тачки препознато и да је неопходно да се сви планирани напори „уведу“ у буџет. Остаје да се током 2018. године испрати да ли је реализована обука како је планирано овом активношћу.

3.6.2.9. Унапређење система вођења случаја у центрима за социјални рад, како би се планирање заштите „преоријентисало“ са институционализације на подршку породицама у ризику.

Оцена у Државном извештају: *Оцена из претходног периода - „Извештај институције не садржи податке о спровођењу активности“ промењен је у: „Активности се успешно реализује“.*

Наша оцена: *Постављен је оквир за унапређење система, али не постоје подаци о примени развијених инструмената, првенствено Инструкција за Центре за социјални рад о подршци породицама у ризику од раздвајања, што се може правдати тиме да Инструкција за Центре за социјални рад још увек није обавезујућа.*

Кључно запажање: *Не постоје јавно доступни подаци потребни за доношење закључака.*

⁴ Извештај термилошки није ажуриран јер је већи део планираног времена протекао, остала је још једна година.

Државни извештај даје кратак преглед активности за период од 2015. године, наводи да је израђена Инструкција за Центре за социјални рад о подршци породицама у ризику од раздвајања за коју се очекује да ће бити потписана од стране министра почетком наредне године, када постаје и обавезујућа. Дефинисани су индикатори који могу да помогну водитељу случаја у ЦСР да препозна дете које је у ризику од смештаја у установу и да приоритетизује рад са датом породицом. Дефинисана је обука за запослене ради примене инструкције. Као и већина тачака у којима се бележи напредак, и ове активности су део УНИЦЕФ ИПА 2013.

Изузетно забрињава чињеница која се понавља - да министарство надлежно за социјалну заштиту не доставља податке из домена своје надлежности, а за потребе израде извештаја. Како се ради о континуираном пропусту, остаје нејасно и зашто Влада толерише овакво поступање надлежне институције.

Иако је ситуација у погледу примене инструкција идентична, тј. државни извештај не даје нити једну нову информацију у вези са овом тачком – сама оцена Савета у новом државном извештају је од неповолне промењена у повољну.

Правосуђе по мери детета - малолетничко правосуђе

3.6.2.10. Усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица

Оцена у Државном извештају: *Активност није реализована.*

Наша оцена: *Активности су у озбиљном закашњењу.*

Кључно запажање: *Неоходно је променити концепт Савета за права деце из саветодавној у међуминистарско координационо тело, које би имало моћности да непосредно доноси и утиче на спровођење одлука.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.10. предвиђени су усвајање измена и допуна Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица у циљу преиспитивања врста и система кривичних санкција за малолетнике, увођење ширег спектра посебних обавеза, увођење нових васпитних налога и усклађивање са одредбама новог Законика о кривичном поступку. Као рок за реализацију активности одређен је крај 2015. године.

У односу на ову активност, државни извештај садржи следеће информације: „Активност није реализована. Нацрт Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и заштити малолетних лица у кривичном поступку је припремљен, али још увек није усвојен. Усвајање је одложено због будућих свеобухватних измена ЗКП и потребе да се нацрт усклади са новим ЗКП. У том смислу, усвајање је планирано за III квартал 2018”.

Евидентно је озбиљно кашњење са реализацијом ове активности у односу на првобитно постављене рокове и важност усклађивања Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела

и кривичноправној заштити малолетних лица са одредбама Законика о кривичном поступку ради даљег процеса реформе малолетничког правосуђа. У претходном извештајном периоду у државном извештају констатовано је да је ова активност готово у потпуности реализована. Нацрт Закона је био припремљен, а јавна расправа је одржана крајем јануара 2017. године. Постављање нових рокова из разлога нових законодавних реформи доводи у питање квалитет сагледавања свеобухватности процеса реформе правосуђа. Вишегодишње кашњење са реализацијом овог постављеног циља озбиљно угрожава даљи процес реформе малолетничког правосуђа, те је неопходно посвећеније, ефикасније и интензивније радити на његовом остваривању.

3.6.2.11. Унапређење рада Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција

Оцена у Државном извештају: *Активност није реализована.*

Наша оцена: *Активност није реализована.*

Кључно запажање: *Не можемо озбиљно говорити о унапређењу рада органа који није формиран.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.11. предвиђено је унапређење рада Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима у циљу остваривања координације државних органа, правосуђа и невладиног сектора у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела. Унапређење рада дефинисано је кроз неколико активности, и то: одржавање редовних састанака Савета, одржавање редовних састанака Савета са другим релевантним органима и невладиним сектором, покретање иницијатива за измене нормативног оквира и усвајање најбољих пракси и других корака потребних за развој правосуђа по мери детета. Ради мерења остварења постављеног

циља одређен је индикатор резултата: редовно састајање овог органа, покретање иницијативе за измене нормативног оквира и усвајање најбољих пракси и других корака потребних за развој правосуђа по мери детета и објављивање полугодишњег извештаја Савета.

У односу на ову активност, државни извештај садржи информацију да активност није реализована.

И поред постављених рокова и захтева за континуираним радом у спровођењу овог циља, евидентно је озбиљно кашњење у области унапређења рада Савета за праћење и унапређење рада органа кривичног поступка и извршења кривичних санкција према малолетницима. Савет већ дуже време не функционише, а процес именовања његових нових чланова тече споро и неефикасно. Државни извештај не садржи информације које би указале на то да се држава посвећено бави унапређењем рада овог органа, кроз израду плана за унапређење рада Савета и обезбеђење његовог редовног састајања након избора нових чланова или на неки други начин.

3.6.2.12. Повећање примене васпитних налога и давање приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима кривичних дела

Оцена у Државном извештају: *Активности се успешно реализују.*

Наша оцена: *Активности се реализују, али је тешко дати процену због начина презентовања података.*

Кључно запажање: *Неуједначена је примена предвиђених мера на територији Републике Србије. Такође, државни извештај не прати постављене индикаторе.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.12. одређена је активност повећања примене васпитних налога и давања приоритета ресторативном приступу у поступању са малолетним учиниоцима

кривичних дела у циљу њихове реинтеграције и смањења стопе рецидивизма. Релизација овог циља планирана је кроз континуирани рад, почев од последњег квартала 2014. године, и то кроз дефинисање улоге органа старатељства као надлежног за организацију примене васпитних налога, уређење питања финансирања, унапређену примену алтернативних санкција, унапређење мере прикупљања података спроведене уз увођење нових механизма за праћење. Ради адекватног мерења повећања примене васпитних налога и давања приоритета ресторативном правосуђу постављено је неколико индикатора резултата, и то:

- проценат примене васпитних налога у укупном броју кривичних пријава за кривична дела учињена од стране малолетника (циљ: 15% до краја 2017. и 20% до 2020);
- регулисана улога система социјалне, заштите укључујући и органе старатељства кроз унапређење процедура везаних за органе старатељства;
- регулисано је питање финансирања примене;
- проценат примене посебних обавеза повећан. Циљ: 25% до 2017. године.

У претходном извештају дали смо детаљне податке о реализованим активностима које су садржане у Државном извештају до јуна 2017. године.

У новом Државном извештају дат је преглед реализованих активности, али су изнети подаци неупоредиви са претходним због другачије методологије израде извештаја, те се не може јасно видети које су активности предузете у другој половини 2017. године, нити се прецизно може оценити квалитативни напредак у постављеним циљевима. Извештај државе у овој области и даље није у довољној мери јасан и не прати постављене индикаторе резултата. Ово озбиљно доводи у питање да ли у државним органима уопште постоје јасно постављене смернице за праћење остварености постављених циљева, прикупљање података у складу са постављеним индикаторима и смернице за припремање извештаја, како би се обезбедило јасно праћење напретка у постављеним циљевима и ниво њихове остварености у свим сегментима и то да ниво постигнутих резултата буде јасно видљив у сваком извештају и упоредив са претходним.

На основу извештаја, може се закључити да је у 2017. години

значајно порастао број изречених васпитних налога и васпитних мера посебних обавеза у градовима који су укључени у пројекат пилотирања васпитних налога (Београд, Ниш, Нови Сад, Крагујевац).

Анализом добијених података, уочљиво је да је у Крагујевцу и Нишу већи број изречених васпитних налога у односу на број изречених васпитних мера посебних обавеза, док је у Новом Саду тај однос обрнут – значајно је више изречених посебних обавеза. Када је реч о Београду, број изречених васпитних налога и васпитних мера посебних обавеза је уједначен. Учешће пружалаца услуга на реализацији васпитних налога и посебних обавеза у Крагујевцу и Београду је веома значајно.

У извештајном периоду посебна пажња била је посвећена евалуацији споразума о међусекторској сарадњи закључених на локалном нивоу. Након последњег састанка локалних тимова, на којем је уочена потреба додатног ангажовања на овом плану, све средине су радиле на обогаћивању мреже партнера и унапређењу квалитета узајамне сарадње. Може се закључити да је, у односу на почетак пројекта, број установа и организација са којима се сарађује на примени васпитних налога и васпитних мера посебних обавеза много већи.

Настављен је рад на унапређењу компетенција стручних радника за примену васпитних налога и рад са малолетницима са проблемима у понашању. Обуке су рађене по акредитованим програмима „Налаз и мишљење органа старатељства“ и „Улога ЦСР и других пружалаца услуга социјалне заштите у примени васпитних налога“.

Урађена је и радна верзија „Смерница за израду налаза и мишљења“, која обухвата следеће целине:

- Налаз и мишљење органа старатељства;
- Надлежност ЦСР за давање налаза и стручног мишљења;
- Ко сачињава налаз и мишљење;
- Извори података и коришћене методе процене;
- Структура налаза и мишљења;
- Процес формирања мишљења;
- Технички аспекти писања налаза и мишљења.

Рад на унапређењу ове области и даље се не спроводи систематски и уједначено у свим подручјима Републике Србије. У

том смислу, неопходно је укључити сва географска подручја у процес унапређења примене васпитних налога, посебно подручја источне и југоисточне Србије, у којима скоро да нема примене овог института. Такође је неопходно наставити интензиван рад на повећању капацитета професионалаца за примену васпитних налога и васпитне мере посебна обавеза. Извештај не садржи податке на основу којих би се оценило да ли постоји помак у односу на повећање капацитета професионалаца из центара за социјални рад за смањење времена потребног за достављање налаза и мишљења који је у претходном периоду констатован као изазов.

3.6.2.14. Спровођење обука за специјализацију судија и тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима

Оцена у Државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Сагласна је са оценом у државном извештају.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.14. одређена је активност спровођења обука за специјализацију судија и тужилаца, полицијских службеника и адвоката који поступају у малолетничким предметима. Као индикатор резултата одређено је да: „Све судије и тужиоци који поступају у малолетничким предметима буду лиценцирани за рад са малолетницима и да 30 полицијских службеника годишње прође сертификацију”.

У државном извештају за претходни период констатовано је да се ова активност успешно реализује. У односу на трећи квартал 2017. године, истакнуто је да су спроведене две обуке за специјализацију судија Прекршајних апелационих судова из Београда, Новог Сада, Ниша и Крагујевца. Присуствовало је укупно 55 судија.

Ова активност се у извештајном периоду реализује у складу са динамиком предвиђеном Акционим планом.

3.6.2.15. Дефинисање практичних смерница за саслушање деце, заснованих на примерима добре праксе ЕУ земаља и обезбеђење услова за једнообразну примену мера заштите у циљу заштите деце жртава/сведока у кривичном поступку од секундарне виктимизације

Оцена у Државном извештају: *Активност је у потпуности реализована.*

Наша оцена: *Сагласна је са оценом дајом у Државном извештају.*

Кључно запажање: *У овом моменту нису на располагању подаци који би указали на ефекте активности; активности су сprovedене према плану.*

Нема нових информација у Државном извештају по овој тачки.

3.6.2.16. Спровођење обука и информативних сесија о заштити деце жртава/сведока у кривичном поступку за полицијске службенике, јавне тужиоце, заменике јавних тужилаца, судије и запослене у центрима за социјални рад и дистрибуција едукативног материјала у циљу избегавања секундарне виктимизације

Оцена у Државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Сагласна је у погледу реализација активности.*

Кључно запажање: *Није могуће најтачније процену ефеката у овом моменту.*

Нема нових информација у Државном извештају по овој тачки.

3.6.2.17. Ојачати кадровске капацитете Управе за извршење кривичних санкција у циљу унапређивања поступања према малолетницима и права малолетника кроз континуирану обуку службеника у свим заводским установама где су смештени малолетни учиниоци кривичних дела

Оцена у Државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Оцену није могуће дати, јер не постоји нићи један извор информација мимо Државног извештаја, који је могао да буде коришћен као алтернативни.*

Нема нових информација у Државном извештају по овој тачки.

3.6.2.19. Израда и примена специјализованих програма третмана и програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела

Оцена у Државном извештају: *Активност је делимично реализована.*

Наша оцена: *Урађене су припреме за реализацију активности.*

Кључно запажање: *Мора се саčekати са првим конкретним активностима ради давања адекватније оцене наредних на овом пољу.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.19. одређена је активност израде и примене специјализованих програма третмана и програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела. Као индикатор резултата, поред израде наведених програма је и њихова примена у свим заводским установама где су смештени малолетни учиниоци кривичних дела.

У Државном извештају је констатовано да се ова активност успешно реализује. Управа за извршење кривичних санкција је предузела активности да се у склопу twining пројекта, којим ће се унапредити рад Центра за обуку и стручно усавршавање запослених, омогући шира примена специјализованих програма, што је значајно за третман свих осуђених лица, а нарочито малолетних, која спадају у посебно рањиву категорију. У оквиру пројекта предвиђена је израда специјализованих програма третмана и обука за тренере. Реализација twining пројекта за унапређење рада Центра за обуку и стручно усавршавање запослених и израду нових специјализованих програма третмана није започела због кашњења у закључењу уговора и измени чланова тима - страног партнера за спровођење пројекта.

У извештајном периоду у оквиру twining пројекта које спроводе Управа за извршење кривичних санкција и Немачка фондација за међународну правну сарадњу у партнерству са Агенцијом за економску сарадњу и развој која представља интересе Министарства правде Републике Аустрије, обављене су три мисије које су имале за циљ анализу постојећег стања и нормативне регулативе у систему извршења кривичних санкција. Ангажовани експерти су извршили анализу рада у службама за третман у заводима. На основу анализе методологије рада и постојећих програма третмана у заводима у сарадњи страних експерата и запослених у Управи, у наредном периоду ће се развијати нови специјализовани програми третмана за осуђена лица и за њихове посебно осетљиве категорије.

У оквиру пројекта Савета Европе «Јачање заштите људских права лица лишених слободе», обављена је посета експерата СЕ заводима за извршење кривичних санкција и сачињен је извештај о алатима за процену ризика и постојећим бихевиоралним програмима рехабилитације и реинтеграције осуђених лица.

У извештајном периоду Управа за извршење кривичних санкција предузела је неке активности са циљем унапређења рада Центра за обуку и стручно усавршавање запослених. Извршена је анализа методологије рада и постојећих програма третмана у заводима на основу које ће се развијати нови специјализовани програми третмана за осуђена лица и за посебно осетљиве категорије осуђених лица. Међутим, до сада није започет рад на изради специјализованих програма третмана, нити су предузете активности на изради програма припреме за отпуст малолетних учинилаца кривичних дела. Такође

је потребно интензивније радити на унапређењу Центра за обуку за ширу примену специјализованих програма.

3.6.2.21. Увођење посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру услуга за подршку породици

Оцена у Државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Извештај не указује на то да су предузимане било какве активности ради повећања коришћења ове услуге или развоја свести о значају заштите деце од секундарне виктимизације.*

Кључно запажање: *Развијени ресурс се не користи у очекиваној мери, што упућује на то да је потребно радити на даљој промоцији ове услуге/ресурса.*

Акционим планом у тачки 3.6.2.21. одређена је активност увођења посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру услуга за подршку породици које се пружају у оквиру службе за подршку заштите жртава, успостављене у четири резиденцијалне установе у трансформацији. Постављени индикатор резултата за ову активност представља увођење и јасно програмско дефинисање посттрауматског саветовања и подршке за децу жртве/сведоке у кривичном поступку у оквиру центара за подршку породици и услуга.

У односу на ову активност, у државном извештају се констатује да се активност успешно реализује. У државном извештају наводи се да су успостављене Јединице за заштиту деце жртава или сведока у кривичним поступцима у оквиру четири дома у трансформацији и да се ова услуга до сада користила у 18 случајева, од којих су неки били везани за подршку у вођењу форензичког интервјуа, а други за

припрему детета за судски поступак. Као изазов у реализацији ове активности истиче се слабо коришћење ове услуге и неопходност подизања свести о важности њеног коришћења ради спречавања секундарне виктимизације деце и њиховог вишеструког саслушања у судским поступцима.

Међутим, све информације и реализоване активности које се односе на ову тачку су поновљене из извештаја за претходни период, што не указује на успешност реализације предвиђене активности, већ на потпуну стагнацију у претходном периоду. Извештај не указује на то да су предузимане било какве активности ради повећања коришћења ове услуге или развоја свести о значају заштите деце од секундарне виктимизације. Напротив, из представљене статистике коришћења ове услуге (18 случајева од почетка примене), види се да се она у новом извештајном периоду уопште није користила, те се поставља питање на основу којих параметара је у државном извештају процењено да се ова активност успешно реализује. У наредном периоду неопходно је предузети низ активности ради повећања коришћења ове услуге. Посебно је важно радити на повећању свести о важности спречавања секундарне виктимизације детета жртве/сведока у кривичном поступку, као и о повећању капацитета професионалаца укључених у поступак за узимање квалитетних исказа током судског поступка ради избегавања вишеструког саслушања детета.

Тачке Акционог плана повезане са имплементацијом тачака од важности за малолетничко правосуђе

Акционим планом у тачки 3.3.1.11. и тачки 3.1.1.12. одређена је активност спровођења обуке запослених за примену специјализованих програма третмана за осуђена лица и осетљиве категорије осуђених лица (малолетнике, ментално оболела лица, зависници, жене, особе са посебним потребама, стара лица) у циљу њихове успешне реинтеграције. Постављени индикатор резултата за ову активност су релизоване обуке и унапређено знање и вештине запослених у Управи за извршење кривичних санкција за примену специјализованих програма третмана за осуђена лица и осетљиве категорије истих (малолетнике, ментално оболела лица, зависници,

жене, особе са посебним потребама, стара лица) у циљу њихове успешне реинтеграције.

Ова активност је током извештајног периода делимично реализована. У претходним извештајним периодима ради њене реализације спроведен је тренинг за запослене за примену специјализованих програма за малолетне преступнике. Такође су израђени приручници за обуку пенолошких васпитача и пенолошких инструктора. У јуну месецу 2017. године у оквиру пројекта „Јачање капацитета за обуку, образовање и запошљавање осуђених лица“ у оквиру ЕУ пројекта - ИПА фонд за 2013. годину, у оквиру којег ће бити израђени специјализовани програми третмана за осуђене и за посебно осетљиве категорије осуђених лица, одржане су едукације за тренере - запослене у служби за третман за примену програма.

Током новог извештајног периода у оквиру твининг пројекта који спроводи Управа за извршење кривичних санкција и Немачка фондација за међународну правну сарадњу у партнерству са Агенцијом за економску сарадњу и развој, која представља интересе Министарства правде Републике Аустрије извршена је анализа постојећег стања и нормативне регулативе у систему извршења кривичних санкција. Ангажовани експерти су извршили анализу рада у службама за третман у заводима, а на основу анализе методологије рада и постојећих програма третмана у заводима у сарадњи страних експерата и запослених у Управи, у наредном периоду је планирано развијање нових специјализованих програма третмана за осуђена лица и за посебно осетљиве категорије осуђених лица.

Акционим планом у тачки 3.5.2.21. одређена је активност спровођења обука за јавне тужиоце, заменике јавних тужилаца, полицијске службенике и репрезентативна удружења новинара у погледу спречавања цурења информација о текућим или планираним кривичним истрагама и спречавања цурења осетљивих података о жртвама и деци. Ова активност се континуирано реализује.

Државни извештај у вези са релизацијом ове активности углавном садржи податке из претходних периода, а који се односе на реализоване семинаре о примени етичког кодекса за судије и тужиоце који се редовно одржавају.

Поред тога, током 2017. године, у сарадњи са Правосудном академијом, одржано је осам радионица за представнике јавног тужилаштва за стицање напредних комуникационих вештина. На

овим радионицама посебна пажња посвећена је Закону о спречавању насиља у породици, који је почео да се примењује 01.06.2017. године. С тим у вези, организоване су сесије о начину извештавања о кривичним поступцима из ове области, с посебним освртом на заштиту жртава и деце приликом саопштавања информација.

Постављени индикатори резултата у свим активностима које се односе на обуке професионалаца усмерени су у правцу мерења броја реализованих обука, али не и мерења постигнутог, односно повећаног нивоа знања и капацитета професионалаца укључених у обуке за примену нових знања, те извештај не садржи податке који би указали на повећање нивоа знања и капацитета професионалаца укључених у обуке.

Имајући у виду препоруке Комитета за права детета и препоруке Универзалног периодичног прегледа, важно је напоменути да је ради усклађивања система малолетничког правосуђа са међународним стандардима и даљи рад у области ресторативног правосуђа потребно додатно интензивирати рад и на имплементацији прописаних законских одредаба у пракси. Ово посебно имајући у виду да се неки институти и након више од десет година примене Закона не примењују јер још увек не постоје услови за њихову практичну примену (васпитне мере појачаног надзора у другој породици, мере појачаног надзора уз дневни боравак у одговарајућој установи за васпитање и образовање малолетника и мере упућивања у посебну установу за лечење и оспособљавање, као и алтернативе притвору). Такође, потребно је реализовати и активности који би биле усмерене ка развијању и јачању превентивних програма.

Грађански судски поступци

3.6.2.20. Унапредити заштиту деце у грађанским и управним судским поступцима кроз уједначавање судске праксе у погледу примене права детета да изрази своје мишљење и права да се то мишљење узме у обзир у судском поступку

Оцена у Државном извештају: *Активност се успешно сироводе.*

Наша оцена: *Активност које су описане у извештају нису довољне да би се могло оциенити да се успешно сироводе.*

Кључно запажање: *Објављивање пресуда од стране Врховног касационог суда не може као једина активност довести до уједначавања праксе.*

Време реализације ове активности било је од I квартала 2016. до IV квартала 2017. године.

Државни извештај закључује да се активност успешно реализује на основу чињенице да Врховни касациони суд на својој интернет страници, у бази судске праксе, објављује све одлуке које се односе на примену права детета да изрази своје мишљење.

Врховни касациони суд објављује своје одлуке како је наведено; ипак, може се поставити питање у којој мери објављивање одлука, без других активности, може да доведе до уједначавања судске праксе. У овом смислу треба узети у обзир да је право да изрази своје мишљење процесно право, тако да би одлуке Врховног касационог суда биле уједначавајуће уколико би ВКС ценио у свакој пресуди да

ли је дете саслушано у складу са законом. Како кршење права детета да изрази своје мишљење нема карактер битне повреде одредаба парничног поступка, то суд не води рачуна по службеној дужности; тако да би у овом смислу биле релевантне само оне одлуке које су донете на основу позивања странке на дететово право да изрази своје мишљење није поштовано.

Прегледом судске праксе по кључним речима, утврђује се да Врховни касациони суд није донео нити једну одлуку о праву детета на изражавање мишљења. Ипак, постоје одлуке у којима суд доноси одлуку базирану искључиво на ставу (израженом мишљењу) детета. Као пример, навешћемо одлуку Рев 26/2017 19.01.2017. године, а којом ВХС доноси одлуку којом се ПРЕИНАЧУЈЕ пресуда Апелационог суда у Београду, број Гж2 681/16 од 14.09.2016. године тако што се одбија жалба тужиље и ПОТВРЂУЈЕ пресуда Првог основног суда у Београду број П2 1962/15 од 21.03.2016. године у другом и трећем ставу изреке којим је усвојен противтужбени захтев туженог ББ, па се у потпуности прекида одржавање личних односа млдб. ВВ са мајком АА. Ова одлука је значајна пошто је у целини базирана на израђеном ставу млдб. ББ. Суд образлаже зашто је то у њеном најбољем интересу. У самој одлуци презентован је и начин на који је мал. исказала своје мишљење, тако да ова одлука може бити добра смерница поступајућим судијама.

Чини се, ипак, да је потребно предузети додатне мере ради уједначавања судске праксе које су уобичајене у судској материји - кроз саветовања, односно кроз правна схватања, ставове и закључке ВКС, да би се могло закључити да се предвиђене активности успешно спроводе.

Но, сматрамо да је у овом смислу једнако значајан и сет активности које су спроведене у оквиру пројекта „Унапређење права детета кроз јачање система правосуђа и социјалне заштите у Србији“ у оквиру којег су урађене „Смернице за учешће детета у грађанским судским поступцима и процену најбољег интереса детета⁵“. Смернице су намењене за поступајуће судове и орган старатељства ради отклањања дилема које су уочене у претходним поступањима, а у складу са међународним стандардима. Ове смернице су инструктивне

---

5 Смернице за учешће детета у грађанским судским поступцима и процену најбољег интереса детета, Центар за права детета, Београд, 2016.

природе, али њихова примена би довела до значајног уједначавања праксе у позитивном смислу, тј. у правцу унапређења начина на који се деца укључују у поступке. Исте инструкције центри за социјални рад могу да примењују и у другим поступцима јер се њима само дају смернице како на најбољи начин применити позитивне законске норме. Ипак, рано је ценити пуне ефекте овог инструмента, док подаци добијени у истраживању ефеката постигнутих пројектом, који су представљени на завршној конференцији пројекта у октобру 2017., побуђују наду да би се значајна промена могла догодити, имајући у виду да је за кратко време имплементације пројекта забележен помак у остваривању права детета на учешће у поступцима.

Остаје нејасно стога како државни извештај не препознаје значај и резултате овог пројекта за предметну тачку извештаја и не наводи их у извештају.

3.6.2.22. Унапређење праксе за вођење података у судовима тако да се води евиденција о поштовању принципа 'најбољег интереса детета' у грађанском поступку

Оцена у Државном извештају: *Успешно се спроводе активности.*

Наша оцена: *Активности постоје, али нису довољне ради унапређења праксе.*

Кључно запажање: *Најбољи интерес детета, као правно начело, не може се мерити квантитативним показатељима.*

Процена успешности реализације ових активности у државном извештају је позитивна. Ипак, извештај даје опис важних активности, али оне само посредно могу имати утицај на постављени циљ, тј. представљају наведену активност. Нови извештај не даје нове податке, тако да се не види напредак на остваривању активности израде јединственог обрасца извештаја за првостепене судове који

би се уградио у апликације за управљање предметима и који би омогућио евидентирање свих грађанских предмета у којима се као учесници појављују деца, са посебним упитом о „најбољем интересу детета“.

Праћење деце у судским поступцима је важан индикатор правде по мери детета. Сет индикатора који буде развијен у обрасцима, тј. апликацији свакако ће бити добродошао и требало би да дугорочно унапреди систем. Ипак, није сасвим јасан циљ увођења посебног упита о „најбољем интересу детета“ у апликације за евидентирање предмета. Како се све судске одлуке које се тичу детета према закону морају донети у његовом најбољем интересу, просто питање је да ли одлука донета у најбољем интересу детета не би кроз одговоре дало податак који се може употребити за даље планирање у унапређењу система. Свако друго бележење садржине или елемената на основу којих је одлучивано у предмету може да се ради само кроз упитнике и не може бити уграђено у апликацију за вођење предмета. Наиме, бележење квалитативних података подразумева рад судије (односно судског приправника или помоћника), док евиденцију предмета воде административни радници у судовима, тзв. референти у електронској апликацији.

Стога, чинило би се целисходним да се у оквиру ове тачке поново размотри шта је био очекивани ефекат/резултат (који није иницијално јасно постављен), те да се онда на основу тога и до сада обављених активности коригује даљи рад у оквиру ове тачке ка том јасније дефинисаном ефекту (циљу) активности.

3.6.2.23. до 3.6.2.27. Унапређење система заштите деце од злостављања и занемаривања, односно насиља

У овом делу дат је заједнички осврт на тачке које се тичу унапређења овог система.

Оцена у Државном извештају: *Под тачком 2.6.2.23. нема оцене, под тачком 2.6.2.24. оцењено је да се активности успешно реализује.*

Наша оцена: *Активности су значајно интензивирани.*

Кључно запажање: *Активности на изради стратегије у овом извештајном периоду биле су интензивне, иако да је припремљен и у овом извештају приказан други радни нацрт Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период 2018-2025. година.*

У првом извештају сачинили смо јединствени осврт на тачке од 3.6.2.23. до 3.6.2.27., па стога на исти начин дајемо преглед и у овом извештају јер сматрамо да се систем унапређења система злостављања и занемаривања, односно насиља, мора сагледавати системски. Акционим планом предвиђено је усвајање нове стратегије, акционог плана за њено спровођење, те унапређење Општег протокола за заштиту деце од злостављања и занемаривања и усвајање посебних протокола у областима: - поступања правосудних органа у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања; - заштите деце у установама социјалне заштите од злостављања и занемаривања; - поступања полицијских службеника у заштити малолетних лица од злостављања и занемаривања; - система здравствене заштите за заштиту деце од злостављања и занемаривања; - заштите деце и ученика од насиља, злостављања и занемаривања у образовно - васпитним установама.

У претходном периоду формирана је радна група која је припремила Стратегију за превенцију и заштиту деце од насиља, а такође и пратећи акциони план као интегрални део текста стратегије.

База за припрему стратегије била је анализа постигнутих резултата и идентификација препрека у спровођењу Националне стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља (2008-2015), која је такође садржана у самом тексту стратегије.

Како је текст стратегије у завршним фазама израде, у овом извештају дајемо осврт посебно на овај важан документ, прецизније, његов други радни нацрт.

Презентовани нацрт стратегије садржи нормативни и стратешки оквир, дефиницију насиља, а потом и велики број података о самој појави као и интервенцијама које су до сада предузимане. Затим следе стратешки део документа и акциони план. На овом месту даћемо неколико, сматрамо кључних осврта, на до сада урађени текст стратегије.

Као посебни циљеви стратегије дефинисани су:

- 1) Унапређена превенција и систематски рад на промени ставова, понашања и односа према насиљу према деци.

Овај циљ сматрамо изузетно важним, и ценимо охрабрујућим да је велики број активности усмерен на непосредан рад са породицом и децом уз учешће деце. Уједно, наша је оцена да је навећи помак у односу на претходни стратешки документ учињен управо у овом посебном циљу.

- 2) Унапређене интервенције усмерене ка превенцији и заштити деце од насиља.

Други циљ, како је дефинисан у другом нацрту стратегије, језички је нејасан, а читањем мера и активности закључује се да се тиче првенствено заштите деце од секундарне виктимизације. У овом моменту оставићемо даље коментарисање овог циља за следећи извештај управо због његове нејасности која ће, надамо се, бити отклоњена у следећем нацрту.

- 3) Унапређени нормативни, институционални и организациони механизми за превенцију и заштиту деце од насиља.

У оквиру трећег циља, поново је пропуштена прилика да се предвиди унапређење породичноправне заштите од насиља у породици, као и да се јасније дефинишу и раздвоје надлежности органа старатељства у односу

на заштиту детета и надлежности тужилаштва које је координатор заштите и има већи значај према Закону о заштити од насиља у породици. Читањем предложених мера, стиче се утисак да никаква унапређења овог закона као ни Породичног закона нису неопходна, што, сматрамо, није добар закључак и добра полазна основа јер:

Постоји веома важна и широка зона интервенције државе у заштити деце од насиља која није обухваћена кривичноправним законодавством;

Постоји посебност у процесном положају детета у свим поступцима заштите, а орган старатељства може да има двоструку улогу у њима – да доноси одлуке о детету и заштити и уједно да има обавезу/могућност заступања детета пред другим органима.

Сматрамо да је неопходно у потпуности повезати кривичноправну, породичноправну и заштиту предвиђену посебним законима у области здравља, образовања, социјалне заштите, спорта, што се, сматрамо, може постићи једино синхроним радом на свим законским прописима и стога парцијално унапређење области која притом најмање подржава жртву, већ је усмерена скоро искључиво на починуца, није добро решење у нацрту стратегије. С тим у вези, истакли бисмо и да, иако у уводном делу нацрт стратегије препознаје насиље у спорту и наводи податке из ове области, касније у делу који се тиче активности и мера стратегија не препознаје ову област осим у једној активности која се тиче едукације деце кроз спортске активности, што се не може сматрати адекватним.

Истакли бисмо да је у наредном периоду, а посебно у оквиру очекиваног посла ревизије постојећих протокола - како општег, тако и посебних, неопходно направити спону између ових докумената и законских текстова на којима је базиран са Законом о заштити од насиља у породици, који је почео да се примењује у јуну 2017., и као центри орган заштите предвиђа тужилаштво. Подсећамо да је орган координације у случају заштите деце до момента примене овог закона био орган старатељства, док је овим законом као центри орган предвиђено тужилаштво. Овим законом ставља се акценат на кривично гоњење починилаца, док подршка и заштита

детета код мање очигледних облика насиља у породици остају изван фокуса. Такође, овај закон уређује само насиље када се оно догоди у породици, а не и увек и у свим срединама, што би било повољније решење с аспекта права детета.

Иако га државни извештај не помиње сматрамо да је важно да региструјемо да већ годину дана ради Национални контакт-центар за безбедност деце на интернету, путем којег се омогућава, поред саветовања, и пријем пријава штетног, непримереног и нелегалног садржаја и понашања на интернету, односно угрожености интереса и права деце, телефонским путем и путем електронског обрасца на веб сајту.

Према подацима на интернет страни центра, примљено је 3000 позива, формирано 600 предмета, а 70 их је упућено на рад другим надлежним институцијама.

3.6.2.28. Успостављање механизма за решавање случајева нестале новорођенчади из породицишта – а у вези са пресудом: Зорица Јовановић против Србије (представка бр. 21794/08, како би се омогућило свим родитељима у сличним ситуацијама да добију одговарајуће одговоре и накнаду.

Оцена у Државном извештају: *Активност је делимично реализована.*

Наша оцена: *Постоји најпредак, али још увек недостијају системска акција.*

Кључно запажање: *Правилник о програму обуке за педагошке асистенте и аналитичка студија нису донети, односно припремљени, иако да још није дефинисан системски оквир педагошке асистенције и системске мере којима се уређује ово питање.*

Нема нових информација у Државном извештају по овој тачки.

Инклузивно образовање и заштита од дискриминације

3.8.2.13, 3.8.2.14. и 3.8.2.15. Педагошки асистенти

Оцена у Државном извештају: *Активност је делимично реализована.*

Наша оцена: *Постоји најредак, али још увек недостигају системска акција.*

Кључно запажање: *Правилник о програму обуке за педагошке асистенте и аналитичка студија нису донети, односно припремљени, иако да још није дефинисан системски оквир педагошке асистенције и системске мере којима се уређује ово питање.*

Наведеним повезаним тачкама предвиђено је следеће:

Уредити радни статус 175 педагошких асистената, који су окончали акредитовани образовни модул и имају сертификате Центра за целоживотно учење Универзитета у Крагујевцу на одржив начин, кроз систематизовање позиције педагошких асистената и унос у свеобухватни каталог занимања, у складу са договором са Министарством финансија (до краја 2016).

Предвиђено је и:

- даље ширење мреже педагошких асистената на основу аналитичке студије; потреба изведена од стране надлежних државних органа. Аналитичка студија требало је да буде урађена у I кварталу 2017. године. Ширење мреже предвиђено је почев од трећег квартала 2017. године;
- усвајање подзаконског акта којим ће се прецизирати делокруг рада са конкретним задацима, стандардима квалитета рада,

наставак изградње капацитета педагошких асистената, као и прецизирати уговорни модалитет.

Из последњег Државног извештаја видимо да је на пољу подршке у настави деци из угрожених група учињен изванредан напредак у последњих шест месеци. Радни статус педагошких асистената је регулисан. Од 191 обученог педагошког асистента, њих 175 је ангажовано у предшколским установама и основним школама у текућој школској години. Ширење мреже педагошких асистената планирано је са ангажовањем још њих 50 у наредној школској години.

Правилник о програму обуке за педагошке асистенте, који је према Акционом плану требало усвојити до краја 2016. године још увек није донет. Такође, није израђена ни аналитичка студија, која треба да да оквир за даље ширење мреже педагошких асистената. Држава наводи да су урађене неопходне анализе и да постоје неопходни подаци за израду овог подзаконског акта и да је у току формирање радне групе која ће се бавити његовом израдом, као и да се подаци за аналитичку студију прикупљају, али без навођења о којим подацима је реч и када се може очекивати завршетак овог процеса.

Практично, на овом пољу системског уређивања питања педагошке асистенције није учињен никакав напредак у последњих шест месеци, односно од почетка реализације Акционог плана. Овим је држава Србија само делимично успела да обезбеди додатну подршку у настави деци којој је та подршка неопходна и тиме значајно одступила од преузетих међународних обавеза, преузетих, не само у процесу придруживања Србије ЕУ, већ и према Комитету за права детета. У последњим Закључним запажањима⁶, Комитет је захтевао од државе Србије да предузме различите мере, укључујући ангажовање финансијских, људских и других ресурса, којима ће обезбедити једнак квалитет образовања и приступ образовном систему за сву децу, са посебном пажњом на осигурање ових права за децу Роме, децу са сметњама у развоју и друге групе којима је потребна додатна подршка у настави. Комитет даје и врло конкретну препоруку, која се односи управо на педагошке асистенте, упућујући државу да „обучи и ангажује посебне професионалце, који ће пружати индивидуалну подршку у настави“ деци којој је тај вид подршке неопходан.

---

6 Concluding Observations on Combined Second and Third Period Report of Serbia, Committee on the Rights of a Child, Geneva, February 2017

3.8.2.16. Израда Правилника о препознавању дискриминације у образовању

Оцена у Државном извештају: *Активности се реализују.*

Наша оцена: *Активности су делимично реализоване, кључне активности у примени антидискриминационих мера и мониторингу примене правилника још увек нису предузете.*

Кључно запажање: *Постоји значајно кашњење у спровођењу активности, свих осим оне строго формалне - доношења Правилника о препознавању дискриминације у образовању. Мониторинг над имплементацијом Протокола још увек није успостављен. У последњем извештајном периоду дошло је до додатног кашњења са реализацијом Акционог плана по овој тачки.*

Овом тачком планирано је следеће:

- израда Правилника о препознавању дискриминације у образовању, усмереног на превенцију дискриминације и сегрегације националних мањина у образовању и спровођење мера за десегрегацију и у разредима и на нивоу школа;
- мониторинг над имплементацијом кроз развој Протокола о одговору на дискриминацију у образовању.

Рок за доношење Правилника: IV квартал 2015.

Рок за креирање и спровођење мера за десегрегацију: IV квартал 2016. године.

Република Србија усвојила је Правилник о ближим критеријумима за препознавање облика дискриминације од стране запосленог, детета, ученика или трећег лица у установи образовања и васпитања у фебруару 2016. године. Правилник је усвојен са малим

закашњењем у односу на Акциони план. Ово је свакако значајан системски корак у борби против дискриминације у образовном систему јер Правилник пружа свеобухватан приступ у препознавању дискриминације. Овај правно обавезујући акт достављен је на примену свим образовним институцијама и његово правно дејство је ступило на снагу.

За постизање резултата у пракси, само усвајање Правилника није довољно, јер запослени у образовном систему немају довољно знања, вештина и искуства у његовој примени, тако да је Министарство просвете, науке и технолошког развоја планирало низ мера које би помогле запосленима да га ефикасно примењују.

Планирана израда Упутства за примену Правилника, који ће дефинисати и мере за десегрегацију, а у сарадњи са Уницефом и на основу њиховог „Приручника за превенцију сегрегације – развој инклузивних уписних политика и десегрегацију школа и одељења“, још увек није завршена иако је најављена пре више од шест месеци. Након усвајања Упутства, планиране су и друге мере, којима се жели додатно подржати процес превенције и елиминације свих облика дискриминације, укључујући и израду приручника за наставнике, родитеље и децу, као и обуке наставника, школских управа, просветних саветника и инспектора. Поред овога, планирано је и успостављање мониторинга над имплементацијом антидискриминационих и десегрегационих мера, кроз усвајање Протокола о одговору на дискриминацију у образовању. За потребе реализације ових мера успостављена је Радна група, која је одржала две од три планиране радионице у првом кварталу 2017. године, али још увек без коначних резултата.

Упутство још увек није донето, па тако ни мере за десегрегацију, што је по Акционом плану требало бити урађено до краја 2016. године. Акционим планом је до тог рока предвиђен и почетак примене тих мера у пракси. Новине које се наводе у последњем државном извештају наглашавају доношење новог Закона о основама система образовања и васпитања, којим се даље унапређује нормативни оквир за заштиту деце од дискриминације, као и почетак израде још једног правилника који ће садржати механизме за препознавање и реаговање на дискриминацију у образовно-васпитним установама, као и нивое дискриминације и кораке у поступању. Ово је свакако позитиван корак који ће додатно унапредити системско деловање у

области борбе против дискриминације у образовном систему, јер је постојећи правилник недовољан за ефикасно поступање.

Сходно томе, оцењујемо да Република Србија значајно одступа од имплементације Акционог плана у превенцији и елиминацији дискриминације у образовном систему, дефинисаним тачком 3.8.2.16, што представља озбиљан проблем, имајући у виду важност теме, напоре које је неопходно учинити уз релативно скромне ресурсе којима се располаже. Програм обука запослених у образовању још увек није дефинисан, па тако исте нису ни реализоване. Планирани приручници за наставнике, родитеље и децу још увек нису израђени. Сходно овоме, изостало је и успостављање мониторинга, односно усвајање Протокола о одговору на дискриминацију у образовању. Ово су и разлози због којих, свакако позитиван корак у вези са усвајањем Правилника, још увек није дао практичне резултате у превенцији и елиминацији дискриминације у образовном систему. Потврду овога дао је и Комитет за права детета у својим последњим Закључним запажањима, где је констатовао значајна одступања од међународних стандарда у заштити деце од дискриминације и дао велики број важних препорука за унапређење стања у Републици Србији.

Један од разлога због којег Република Србија бележи значајно кашњење у имплементацији овог дела Акционог плана за поглавље 23 јесте у томе што се постојећи ресурси не користе довољно, као ни резултати и искуства која већ постоје. Истичемо да су организације цивилног друштва биле веома активне на пољу превенције дискриминације у претходном периоду, тако да су настали бројни инструменти за праћење, програми обука, приручници које је могуће применити релативно лако и брзо – свакако много ефикасније него развијати нове. Ти инструменти представљају значајне ресурсе па би, сматрамо, ослањање на њих убрзало имплементацију Акционог плана по овој тачки.

Сарадња успостављена са Уницефом је свакако значајна и позитивна, али очигледно и недовољна да се прати планирани временски оквир. Радна група сачињена је искључиво од представника министарстава и других државних органа и тела, али не и од представника организација цивилног друштва. Недостатак координације са цивилним сектором је очигледан. На пример, организација Ужички центар за права детета, уз подршку

Песталоци дечје фондације из Швајцарске, израдила је инструмент⁷ за праћење остварености права детета у образовном систему, који значајан сегмент овог документа посвећује дефинисању мера којима се на системском нивоу, али и на нивоу школа, осигурава ефикасна превенција и елиминација свих облика дискриминације и сегрегације. Такође, иста организација развила је и акредитовала одговарајући програм обуке наставника на препознавању и поступању у случајевима дискриминације. Коришћењем овог инструмента, или евентуално његовом минималном адаптацијом, може се веома брзо доћи до креирања Упутства. Применом већ дефинисаног програма обуке било је могуће реализовати велики број обука које су планиране. Министарство просвете, науке и технолошког развоја упознато је са овим инструментом и дало је позитивно мишљење. Ипак, у државном извештају се не наводе ни ове ни информације о обукама, које су Ужички центар за права детета и Песталоци дечја фондација реализовали са просветним саветницима и просветним инспекторима, а које се односе на обучавање учесника о правима детета, односно о препознавању и реаговању у случајевима дискриминације у образовном систему. Управо у овом извештајном периоду, током 2017. године, реализовано је укупно 5 дводневних тренинга, за 46 просветних саветника и 54 просветна инспектора, што је веома значајна информација у контексту мера за превенцију дискриминације у образовању.

Проширење Радне групе које би укључило и представнике организација цивилног друштва, као и приступ који би укључио коришћење већ постигнутих резултата, искустава и знања, значајно би ојачао капацитете Радне групе и убрзао рад на имплементацији мера планираних Акционим планом. Овим би се значајно могло смањити заостајање у реализацији Акционог плана и осигурати рационалније и ефикасније коришћење ресурса.

---

⁷ Индикатори остварености права детета у образовном систему, Ужички центар за права детета, Ужице, 2013.

3.8.2.17. Олакшан упис деце из ромске популације у средње школе

Оцена у Државном извештају: *Активност је реализована.*

Наша оцена: *Активност је реализована.*

Кључно запажање: *Нови правилник није ојклонио процедуралне и суштинске недостијке претходној, чиме би се ефекти афирмативних мера даље унапредили.*

Ова мера обухватала је:

- Усвајање правилника о упису ромских ученика у средње школе кроз мере афирмативне акције и
- дефинисање модалитета мониторинга ефеката мера афирмативне акције на образовање Рома – (IV квартал 2015. године).

Правилник о мерилама и поступку за упис ромских ученика – припадника ромске националне мањине у средњу школу под повољнијим условима ради постизања пуне равноправности, који је усвојен у фебруару 2016. године, стављен је ван снаге јер је у потпуности интегрисан у нови документ: Правилник о упису ученика у средњу школу.

Нови Правилник, као и претходни, предвиђа само једну афирмативну меру која подразумева увећавање броја освојених бодова неопходних за упис у средњу школу, за 30, односно 35% бодова који им недостаје до максималних 100 бодова. На овај начин помаже се деци ромске националности да лакше упишу средњу школу, односно жељену средњу школу. Правилник предвиђа и обавезу школа (и Националног савета Рома) да дају родитељима и/или старатељима одговарајуће информације већ током завршних година основне школе о могућностима уписа у средње школе, укључујући и информацију о овој афирмативној мери. Нови правилник је преузео и све друге кључне процедуре за остваривање овог права. Према подацима Министарства просвете, науке и технолошког развоја,

дошло је до значајног повећања броја деце која су се пријавила за остваривање права на афирмативну меру – са 1512 колико их се пријавило 2016. године, на 1969 у 2017. Ово је свакако охрабрујућа чињеница, али ипак недостају подаци о томе да ли је дошло до повећања уписа деце Рома у средње школе, што је, у ствари, основни циљ афирмативне мере.

Доношење новог правилника била је прилика да се исправе процедурални и суштински недостаци претходног, на које је указано у првом Алтернативном извештају, а који су од суштинског значаја за ефикасно остваривање права на афирмативну меру. Први недостатак је процедуралне природе и односи се на обавезу родитеља/старатеља да се пријаве школи за коришћење права на ову афирмативну меру, уз дефинисане рокове за пријаву. Поменута мера се не примењује аутоматски, већ је пријава обавезан предуслов њеног коришћења. Овим се доводи у питање остваривање права на афирмативну меру свој ромској деци, пошто је оно осигурано само за децу која се пријаве. Практично, држава као носилац одговорности за осигурање ове афирмативне мере и равноправности, пренела је ову обавезу на уживаоца права, јер је сада одговорност за уживање афирмативне мере стављена пред дете, односно родитеља или старатеља, што је у супротности са основном идејом осигурања равноправности, односно принципима људских права. Дакле, дете које се не пријави нема право на афирмативну меру, а држава нема обавезу да јој омогући уживање тог права. Правилник је неопходно изменити тако што ће се одговорност за достављање података Министарству о деци која имају право на коришћење афирмативне мере пренети на школу. Школа би имала обавезу да сачини листу ученика који имају право на афирмативну меру и да консултује децу, односно њихове родитеље/старатеље, о томе да ли желе да искористе ово право.

Школа би, дакле, имала обавезу да све ученике упозна са овом мером, а онда би се они који су заинтересовани изјаснили о својој националној припадности и о томе да ли желе да користе меру. Све три активности школа би била дужна да активно спроведе.

Друго питање је суштинског карактера -имајући у виду да Правилник прописује само једну афирмативну меру за упис, поставља се питање да ли је то довољно да се осигура пуна равноправност ромске деце при упису у средње школе. Одговор на ово питање није једноставан и захтева детаљну анализу примене овог Правилника,

те је неопходно успоставити ефикасан мониторинг и редовну периодичну евалуацију његове примене, која ће бити заснована на партиципативном приступу, односно, која ће уважити виђења и ставове ромске деце, њихових родитеља/старатеља о томе колико им је ова мера помогла при упису у средњу школу. У складу са овим, неопходно је извршити допуну Правилника одредбом која ће обавезати школу да изврши евалуацију примене афирмативне мере, уз обавезно учешће деце и родитеља у том процесу, а на основу којих ће се предлагати друге афирмативне мере.

3.8.2.18. и 3.8.2.19. Превенција раног напуштања образовног система

Оцена у Државном извештају: *Активностии су у њошћуностии реализоване.*

Наша оцена: *Активностии су делимично реализоване.*

Кључно запажање: *Поново је активностии љланирана као модел, концићирање, без јасној љлана њеној љтрансфера у реалан живојћ корисника, љако да је реализована, али се љоставља љићшање и да ли ће остварићћи жељени ефекајћ. То у овом моменћу не може бићчи љроцењено.*

Тачке 3.8.2.18. и 3.8.2.19. АП 23 имају сродан циљ - превенцију раног напуштања образовног система, па су обрађене у јединственој анализи. Ове две тачке планирају следеће активности:

- Спровођење истраживања и анализе узрока раног напуштања система образовања и формулисање мера системске подршке на нивоу школе и на нивоу јединица локалне самоуправе, на основу налаза и препорука из анализе и
- пилотирање и промоцију мера системске подршке, у циљу подршке образовању ромске деце на локалном нивоу и на нивоу школе.

Прва активност била је планирана за спровођење већим делом у 2016. години, а друга је наставак прве и потребно је да се оконча до краја 2017. године.

У Државном извештају из априла 2017. године наводи се да је ова активност успешно реализована у потпуности, те у најновијем извештају нема нових информација о овој мери. У последњем извештају презентовани су резултати пројекта „Спречавање осипања ученика из образовног система Републике Србије“, који је реализовао Центар за образовне политике у партнерству са Уницефом и Министарством просвете, науке и технолошког развоја, у оквиру којег је урађена анализа узрока раног напуштања образовног система и дефинисане мере подршке деци у превенцији раног напуштања школовања. Предочени резултати показали су да развијени Модел, пилотиран у 10 школа, значајно доприноси смањењу стопе раног напуштања образовног система, као и стопе изостајања са наставе. Подаци прикупљени путем фокус група са децом, наставницима и родитељима о узроцима и другим аспектима раног напуштања школовања, који су представљени овом Студијом, дали су квалитетан и поуздан основ за планирање мера системске подршке деци.

Развијеним Моделом дефинисане су и мере подршке деци, дате у три компоненте, и то: систем за рану идентификацију и реаговање, који укључује активности на нивоу школе, али и локалне заједнице, мере превенције и интервенције на нивоу школе, као и мере за јачање капацитета школе за примену мера.

Међутим, кључни изазов и даље представља трансфер овог Модела на целокупни образовни систем. Иако се у претходном Државном извештају говорило о „плану за имплементацију успешно спроведених мера у 10 пилот школа у читав образовни систем“, та активност није реализована ни после шест месеци. Без ње није могуће остварити значајан напредак на пољу смањења стопе раног напуштања образовног система и изостајања са наставе, тако да, у суштини, на овом пољу није направљен одговарајући напредак, како у последњих шест месеци, тако ни од почетка реализације Акционог плана.

3.8.2.22. и 3.8.2.24. Унапређење образовног статуса Рома

Оцена у Државном извештају: *Активност се реализује.*

Наша оцена: *Активност нема системски карактер (већ пројекти) и не реализује се праћење као њен део.*

Кључно запажање: *Дошло је до смањења броја деце Рома која су остварила право на стипендију из буџета Р Србије у школској 2017/18. години у односу на претходну.*

Унапређење образовног статуса Рома предвиђено је да се одвија на основу боље сарадње између постојећих механизма кроз:

- - пружање подршке за упис Рома у школе и спречавање раног напуштања школе кроз програм стипендија за ученике средњих школа са просечном оценом вишом од 2.5;
- - обезбеђење општег уписа ромске деце у редовне школе и припремни предшколски програм ;
- - праћење примене активности и указивање на потенцијалне недостатке у систему;

Наставити спровођење афирмативних мера кроз менторски систем и доделу стипендија за образовање – (континуирано).

У најновијем Државном извештају понављају се подаци о програму стипендија за децу Роме који су презентовани у ранијим извештајима. Према најновијим подацима о датим стипендијама за нову школску годину 2017/18. из буџета Републике Србије, дошло је до смањења броја деце Рома која су остварила право на стипендију – 140, док их је у претходној школској години било 176. Ово је свакако неприхватљиво, имајући у виду да је и претходних година тај број био релативно мали. Раније је констатовано да се највећи број стипендија додељује из међународних пројеката, док је буџетско, односно системско издвајање, врло скромно. И даље остаје питање ваљаности критеријума за остваривање права на стипендију из буџета Републике Србије, јер је критеријум школски успех, односно, право

на њу имају само деца Роми са одличним успехом. Са становишта пружања подршке у циљу смањења раног напуштања школовања, овај критеријум је ирелевантан, јер је ризик од раног напуштања школе израженији код деце са слабијим постигнућима и, у том смислу, стипендијом само одличним ученицима не обезбеђује се адекватна подршка и не доприноси смањењу раног напуштања школовања, што је основни циљ ове мере.

Неопходно је извршити промене у начину и критеријумима за доделу стипендија за децу Роме, који ће уважити социјални статус детета, и друге карактеристике, односно, његове/њене индивидуалне потребе за подршком. Такође, буџетом Републике Србије неопходно је планирати већи износ средстава, који ће омогућити стипендирање већег броја деце. Потребно је увести и друге, нематеријалне видове подршке, и то кроз ослобађање плаћања других трошкова и укидање „скривених трошкова“ образовања, које је препоручио и Комитет за права детета.

Одређени број стипендија додељује се из фондова међународних организација, али ти извори финансирања морају бити замењени системским решењима, односно средствима из буџета.

У последњем извештају нема нових података ни о другим активностима у оквиру мера за осигурање општег уписа деце Рома у школе и припремни предшколски програм. Једина новина коју можемо видети у последњем извештају односи се на прикупљање података од значаја за повећање уписа у припремни предшколски програм, које је спровело Министарство просвете, науке и технолошког развоја у сарадњи са Сталном конференцијом градова и општина, као и на реализацију радионице „Повећање обухвата деце припремним предшколским програмом и првим разредом основне школе“. Ипак, недостају подаци о ефектима ових активности, тако да није могуће утврдити да ли је достигнут циљ ове мере, односно, да ли је дошло до унапређења образовног статуса деце Рома.

3.8.2.20. Рани развој и образовање

Оцена у Државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Активност није реализована.*

Кључно запажање: *Приступ проблему сасвим је појрешан. Поново се активности посматрају као додатне, привремене, а не оне које треба да доведу до резултата да се унапреду рано образовање од шачке интервенције за будуће време.*

Оно што је планирано да се оствари према овој тачки плана је: Даље јачање раног образовања деце од 3 до 5 година кроз систем подршке усмерен ка деци, а не институцијама, који је успостављен кроз:

- подршку развојним програмима за помоћ у раном детињству;
- увођење интегративних, специјализованих и додатних програма у предшколско образовање;
- омогућавање активне инклузије већег броја ромске деце и родитеља у развојне програме за помоћ у раном детињству.

Интензивно, ове активности требало је да се одвијају до 2017. године.

Новина у односу на извештај од пре шест месеци је то што су министар финансија и директор Светске банке потписали Споразум о зајму за реализацију пројекта „Инклузивно предшколско васпитање и образовање“. У оквиру пројекта планирано је да се реализују активности у оквиру три компоненте: 1. повећање обухвата, 2. повећање квалитета и 3. повећање праведности система предшколског васпитања и образовања. У оквиру компоненте „обухват“ ради се на изналажењу могућности да се деци, посебно оној из осетљивих друштвених група, превасходно ромској деци, омогући бесплатно похађање бар четворочасовног предшколског програма на узрасту од 3-5 година. Омогућавање активне инклузије

већег броја ромске деце и родитеља у развојне програме за помоћ у раном детињству планирано је да се подржи у оквиру компоненте „праведност“. Фокус компоненте „праведност“ је усмерен на осмишљавање механизма да се интерсекторски у заједници подржи породица деце старости до 3 године из осетљивих група, нарочито ромске националности. У плану је развијање програма подршке ромским породицама у заједници, који су усмерени на развијање родитељских вештина за подршку дечјем развоју и развијање здравих стилова живота. Свим јединицама локалних самоуправа послат је упитник са циљем прикупљања података који ће омогућити увид у расположиве капацитете, реалне потребе и могућности у домену остваривања предшколског васпитања и образовања. Имајући у виду величину пројекта од око 50 милиона евра, његова реализација може довести до одрживих резултата на пољу унапређења раног развоја и образовања деце од 3-5 година, али те резултате можемо очекивати тек по његовом окончању.

Позитиван развој констатован је у погледу успостављања мреже практичара за подршку предшколском васпитању и образовању. Мрежа је успостављена са циљем да допринесе унапређивању квалитета и праведности предшколског васпитања и образовања; да пружи подршку установама да даље развијају различите сегменте квалитета и праведности у предшколском васпитању и образовању; да подржи развој квалитетних програма и политика; да подржи ширење добре иновативне праксе међу установама; да пружи подршку развоју инклузивне праксе на нивоу предшколске установе/васпитне групе, као и на локалном нивоу. Поред овога, у извештају се наводи велики број реализованих активности припремног карактера, али не и оних које директно доприносе остваривању постављеног циља. Приметно је да се држава у овом сегменту ослања на средства и пројекте међународних институција и пројекте домаћих организација цивилног друштва, без јасних системских решења која су неопходна за одржива решења, која су у вези са јачањем раног образовања деце од 3 до 5 година, заснованом на подршци деци, а не институцијама. Извештај обилује најавама великих помака, пројеката, активности и исхода на овом пољу, чак и информација које нису релевантне за ово питање, али без јасних и конкретних рокова.

У појединим сегментима дошло је и до регресије у односу на претходни период. Посебно забрињава информација о завршетку

пројекта Црвеног крста, којим је била обезбеђена подршка за 322 деце Рома кроз различите облике у 16 општина, тако да је континуитет у осигурању подршке и укључивању ове деце у припремни предшколски програм и систем предшколског образовања угрожен. Такође, радна група, формирана у циљу израде новог правилника који би омогућио увођење интегративних, специјализованих и додатних програма у предшколском образовању, расформирана је, јер је констатовано да „препреку за увођење ових програма не представља постојећи правилник, већ недовољно ресурса на нивоу локалних самоуправа, као и важећа Уредба о запошљавању која онемогућава ангажовање васпитача у овим групама“. Овим је држава демонстрирала недостатак системског приступа у реализацији Акционог плана, јер се ништа драматично и суштински није променило у јачању капацитета локалних самоуправа. Те информације су биле познате и раније, па се може поставити питање зашто је уопште формирана Радна група и тиме се изгубило драгоцену време. Такође, осим констатације да су капацитети локалних самоуправа недовољни, из Извештаја се не види намера да се они јачају системским изменама, већ само најавима великих пројеката, финансираних из међународних средстава. Иако су овим пројектима најављени амбициозни планови и значајна финансијска улагања, они, по правилу, морају бити праћени одговарајућим изменама законског оквира, начином финансирања и другим системским мерама, које захтевају чврсту координацију са локалним нивоима власти, јер се предшколски програми организују, доминантно финансирају и спроводе на локалном нивоу.

На основу свега, можемо констатовати да држава није успоставила систем подршке усмерен ка деци, са циљем јачања раног образовања деце од 3 до 5 година, како је планирано до краја 2016. године. Такође, сматрамо да је ова тачка требало да буде повезана са активностима усмереним ка увођењу услуге подршке породици – породичном сараднику, коју, међутим, не уочавамо.

У наредном периоду, поред припремних активности за реализацију најављених пројеката са Светском банком и организацијама цивилног друштва, неопходно је радити на изменама законског оквира, како би се омогућило успостављање приватно-јавних партнерстава, са циљем подизања капацитета на локалном нивоу за повећање обухвата деце, нарочито Рома, као и деце из других угрожених група; увођење нових, специјализованих

предшколских програма, као и реформу начина финансирања предшколског образовања, како из буџета Републике Србије, тако и из буџета градова и општина.

3.8.2.21. Повећање обухвата деце у образовном систему од обавезног предшколског до високог образовања

Оцена у Државном извештају: *Активности се реализују.*

Наша оцена: *Активности нису ни заочетне.*

Кључно запажање: *Није било активности у оквиру ове тачке у последњих шест месеци. Морамо да приметимо да се активности на овом пољу одвијају хаотично, без јасног усмерења и јасног праћења. Остaje несигурно да предвиђени подзаконски акти није усвојен. Констатирајемо и да усвајање овог подзаконског акта нема јасан циљ и сврху, тј. да се она не види из описе очекиваних активности.*

До краја 2016. требало је постићи повећање обухвата деце у образовном систему, од обавезног предшколског програма до високог образовања, кроз:

- развој система подршке који обухвата активно учешће родитеља из ромске популације;
- усвајање подзаконских аката о стандардима живота ученика, док је за мерење остваривања академског успеха био предвиђен рок до јуна 2017. године.

Нема нових информација у државном извештају везаних за мере из ове тачке у односу на извештај од пре шест месеци. Слично као и за тачку 3.8.2.20, у Државном извештају о реализацији ове активности наводе се напори који су реализовани или тек треба да буду реализовани на унапређењу предшколског образовања,

укључујући и планове за проширење капацитета и обезбеђивање субвенција за децу из социоекономски угрожених породица, узраста од 3 до 5 година, кроз пројекат „Инклузивно предшколско образовање и васпитање“. Такође, наводе се реализовани стручни скупови, конференције, трибине и округли столови са темама повезаним са предшколским образовањем, али не и информације о конкретним активностима, које су у директној вези са онима које су дефинисане овим делом Акционог плана. Стиче се утисак да се навођењем великог броја информација о активностима које само делимично имају везе са оним планираним или уопште нису релевантне, жели прикрити суштинско непостојање напретка у овом сегменту.

Изузев успостављања инфолиније намењене родитељима деце из осетљивих група, коју је реализовао УНИЦЕФ, у сарадњи са организацијом „Иницијатива за инклузију – ВеликиМали“, која треба да информише децу и родитеље о правима у вези са инклузивним образовањем, нема других назнака да се кренуло у успостављање система подршке родитељима из ромске популације, што је требало бити завршено до краја 2016. године. Иако је успостављање ове инфолиније позитиван корак, он није довољан да можемо рећи да је тиме успостављен свеобухватан систем подршке родитељима Ромима.

Када је у питању усвајање подзаконских аката о стандардима живота ученика, нема података о реализованим активностима, што нам говори да исти нису усвојени до краја 2016. године, како је било планирано.

Можемо констатовати да држава Србија није ни започела реализацију ових активности, односно, да се са њиховом реализацијом већ озбиљно касни.

3.8.2.23. Обезбеђење средстава за услуге у заједници, усмерених на социјалну инклузију деце Рома

Оцена у Државном извештају: *Активност се реализује.*

Наша оцена: *Не постоје подаци који би указали на то да се активност реализује.*

Кључно запажање: *Нема нових података о реализацији ове активности у односу на период од пре шест месеци. Сама активност није јасно постављена, односно, није сасвим јасно дали се средства обезбеђују у континуираном до 2017., или је то крајњи рок за обезбеђивање средстава намењених овој активности. Савет не прати реализацију на начин који би омогућио поуздану оцену остварености.*

У најновијем извештају нема нових података у односу на извештај од пре шест месеци, што упућује на то да се у погледу остваривања мера из ове тачке није ништа урадило. Ова тачка је усмерена на обезбеђење средстава за услуге у заједници, које су усмерене на социјалну инклузију ромске деце, кроз пружање подршке у учењу, укључивању у ван-наставне активности, као и развоју додатних вештина, неопходних за тржиште рада. Предвиђено је да ова подршка траје континуирано до 2017. Није сасвим јасно која промена у систему је 2017. године очекивана и да ли се завршило са овом активношћу у предвиђеном моменту.

Према Државном извештају, реализовано је неколико активности, усмерених ка јачању капацитета интерресорних комисија, чији је циљ подршка деци Ромима, као и друге активности, начелно повезане са овом тачком. Ипак, о конкретном обезбеђењу средстава за услуге у заједници, које су усмерене на социјалну инклузију деце Рома, у извештају нема података, те би се могло закључити да напретка у реализацији ове активности није било.

Међутим, јасно је да у оквиру буџета многих локалних самоуправа, као и Министарства за рад, борацка и социјална питања,

Министарства омладине и спорта и Министарства просвете, науке и технолошког развоја, постоје средства којим се финансирају услуге овог типа у локалним заједницама. Нису јасни разлози због којих је Савет изоставио ове податке из извештаја.

Суштински проблем је недовољна транспарентност у погледу додељивања ових средстава. Иако се она, по правилу, додељују путем јавног конкурса, недостатак јасних критеријума, као и политички утицај у доношењу одлука у том поступку, чине овај процес изразито нетранспарентним, а коришћење средстава неефикасним, јер су изостали адекватан мониторинг и евалуација резултата програма, пројеката и услуга, финансираних на овај начин.

Држава Србија треба да унапреди транспарентност додељивања средстава за услуге у локалним заједницама, како на локалном, тако и на националном нивоу, и да успостави систем праћења ефеката ових услуга, које се финансирају из јавних средстава и да податке о томе учини доступним у наредним извештајима о напретку, како би се ефикасно могла пратити реализација Акционог плана.

3.8.2.26. Развој системских модела подршке за децу и ученике мигранте/повратнике

Оцена у Државном извештају: *Активности се реализује.*

Наша оцена: *Још увек није довољно урађено на овом плану.*

Кључно запажање: *Примећује се и овде формално спровођење припремних активности на изградњи капацитета, који се онда не користе или се не прати и не документује њихово искоришћавање, тј. не спроводе се активности које су усмерене директно на кориснике.*

Овом тачком планирани су:

- развој системских модела подршке за децу и ученике мигранте/повратнике кроз програме учења српског језика као нематерњег и
- подршка учењу током летњег распуста.

Програм је требало да се припреми и почне да се примењује од краја 2016. године.

Према подацима из последњег извештаја, наводи се да је у Србији уписано 711 деце повратника по реадмисији, што је значајно повећање у односу на 115 уписаних од пре шест месеци. И даље се не наводи колико њих је укључено у програм учења српског језика као нематерњег. Такође, наводе се бројне мере подршке које школе предузимају, али мера подршке деци у учењу током летњег распуста, експлицитно планирана акционим планом, у школама се „мало примењује“. Такође, држава наводи и бројне ометајуће факторе и проблеме који отежавају интеграцију повратника.

Када је у питању подршка деци мигрантима, држава је реализовала неколико значајних активности, које су углавном усмерене на изградњу сопствених капацитета за примену мера подршке. Тако је развијен програм обука и реализован је низ тренинга за запослене у образовном систему како би применили ефикасне процедуре укључивања деце тражилаца азила и миграната у образовни систем.

На Филолошком факултету у Београду започета је припрема Програма за учење српског језика као страног. У сарадњи са Уницефом и Центром за образовне политике, развијен је пројекат „Подршка образовању деце и ученика миграната/избеглица на територији Републике Србије“, који за циљ има изградњу капацитета запослених у школским управама ради пружања ефикасне подршке школама и предшколским установама у планирању, спровођењу и праћењу интеграције ученика миграната/деце избеглица. Активности које спроводи Комесаријат за избеглице такође су важне.

Према последњем Државном извештају, само 27-оро деце миграната укључено је у образовни систем Србије, што је исти број као и пре шест месеци. Односно, овде је вероватно реч о недостатку актуелних података, јер је тешко одржати идентичан број, што

додатно забрињава, пошто ова мера захтева интензивно праћење уписа миграната у образовни систем. И поред интензивних напора које је држава учинила по овом питању, када се анализирају подаци о броју деце миграната укључених у образовни систем, јасно је да држава Србија мора да интензивира ангажовање како би омогућила поштовање права на образовање, у складу са међународним стандардима, деци мигрантима. Планирање и спровођење мера подршке деци мигрантима планирано је да буде реализовано до трећег, односно четвртог квартала 2016. године. Међутим, још увек немамо јасно дефинисане системске мере подршке, тако да је и по овој тачки Акционог плана дошло до значајног кашњења у реализацији.

Основни проблем представља нерешени правни статус деце миграната, која немају статус тражилаца азила, а због чега остају незабележена у систему, те самим тим и без основа на остваривање права. Када уђу у процес тражења азила, онда могу да очекују и заштиту коју им пружају закони Републике Србије. Ипак, конкретне мере првенствено се и односе на децу која намеравају да остану на територији Републике Србије.

На овај проблем се често указује и чини се да је држава превише инертна и да споро реагује, имајући у виду обим проблема, а сада већ и његово трајање.

3.8.2.27. Отварање Центра за ромски језик

Оцена у Државном извештају: *Активност је у потпуности реализована.*

Наша оцена: *Сагласни смо са оценом из Државног извештаја.*

Овом тачком Акционог плана предвиђено је отварање Центра за ромски језик на Филолошком факултету Универзитета у Београду, у циљу обуке наставника и истраживача за предавања и научни рад у области ромског језика и културе, а активност је требало да буде окончана до краја 2015. године.

Ова активност је у потпуности реализована у складу са Акционим планом. У оквиру Центра за целоживотно учење на Филолошком факултету у Београду успостављен је Курс за добијање сертификата за познавање ромског језика. Први учитељи и наставници који су похађали Курс добили су сертификате и неколико њих је ангажовано на реализацији изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе. Процес обука и даљег ангажовања сертификованих учитеља и наставника наставља се и у наредном периоду. У најновијем Државном извештају наводи се да је 15 студената похађало овај изборни предмет. У школској 2016/17. години, у оквиру Центра за стално образовање и евалуацију Филолошког факултета Универзитета у Београду, 54 нова полазника стекла су сертификате за предавање Ромског језика са елементима националне културе.

3.8.2.28. Увођење изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основне школе

Оцена у Државном извештају: *Активност се успешно реализује.*

Наша оцена: *Сагласни смо са оценом из Државног извештаја.*

Овом тачком предвиђено је увођење изборног предмета Ромски језик са елементима националне културе у основне школе у Србији у складу са законом, након сертификације наставника за предавање наведеног предмета, спроведене од стране Филолошког факултета Универзитета у Београду до краја 2016. године.

Изборни предмет Ромски језик са елементима националне културе уведен је у основне школе у Србији почетком школске 2015/16. године и успостављен је у 18 школа, док је у још 3 школе у фази увођења. Према Државном извештају, значајан број школа (преко 35) има намеру или потребу да уведе овај предмет, али не

и капацитете, односно сертификоване наставнике. У наредном периоду, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, у сарадњи са Националним саветом ромске националне мањине, планира активности које се односе на информисање родитеља деце Рома о важности изучавања матерњег језика и похађања овог предмета.

У школској 2016/17. години дошло је до повећања броја школа у којима се изучава ромски језик, и то на укупно 72 школе, што је свакако значајан напредак у односу на претходни период. Укупно 22264 ђака похађа изборни предмет Ромски језик са елементима националне културе. На овом послу ангажовано је 55 наставника-ца који предају Ромски језик са елементима националне културе. Изучавање овог изборног предмета у основним школама се наставља анкетирањем родитеља/старатеља за школску 2017/2018. годину.

Заштита деце која живе и раде на улици (деце у уличној ситуацији)

Оцена у Државном извештају: Активност на изради локалних протокола у поштовању - делимично реализована, а активност организације подршка услуга и трајној смештаја се успешно реализује.

Наша оцена: Државни извештај не прекознаје све активности које су од значаја за ову област.

Тачке 3.8.2.44. и 3.8.2.45. предвиђају активности на заштити деце која живе и/или раде на улици, а већ сам назив једне од активности упућује на то да се ради претежно о деци која припадају ромској популацији.

Прва тачка предвиђа развој и институционализацију локалних протокола за заштиту деце Рома која живе и/или раде на улици и обезбеђење одрживе финансијске подршке за градске услуге у

заједници, као што су прихватни центри, који доприносе заштити и социјалној инклузији.

Динамика предвиђене активности била је за развој протокола до четвртог квартала 2016., а након тога је било потребно да се обезбеди одрживо финансирање.

Друга активност била је организовање подршке за децу која живе и/или раде на улици, уз повећану употребу капацитета установа социјалне заштите које пружају услуге повремених или трајног смештаја, укључујући и услуге интензивне терапије за децу са структуралним поремећајима личности или понашања (ПИТ програм). Почетак ових активности био је предвиђен за почетак 2016. године.

Помак у овој области није довољно видљив и документован. У циљу решавања проблема деце у уличној ситуацији, 2016. године потписан је Споразум о сарадњи између града Београда, МУП-а и „Save the Children“, након чега је израђен и усвојен Протокол о поступању органа, институција, службених лица и стручњака у ситуацијама рада са децом укљученом у живот и рад на улици у граду Београду. Савет за права детета града Београда и „Save the Children“ организовали су обуку за примену наведеног протокола. Протокол није довољно видљив у јавности, а не помиње се ни у Државном извештају под наведеним тачкама.

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд
341.231.14-053.2(497.11)
342.726-053.2(497.11)

ПЕТРОВИЋ, Марија, 1972-

Права детета у процесу придруживања Србије Европској унији : други алтернативни извештај о имплементацији активности из Акционог плана за поглавље 23 у делу који се односи на права детета / [аутори Марија Петровић, Милена Банић, Радован Цицварић]. - Ужице : Ужички центар за права детета, 2018 (Ужице : Графос). - 81 стр. : илустр. ; 25 cm

Подаци о ауторима преузети из колофона. - «Ова публикација је настала у оквиру пројекта 'Цивилно друштво за унапређење приступања Србије Европској унији' који Ужички центар за права детета реализује у партнерству са Београдском отвореном школом и уз подршку Шведске.» --> колофон. - Тираж 1.000. - Напомене и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-904595-5-1

1. Банић, Милена, 1976- [аутор] 2. Цицварић, Радован, 1974- [аутор]

а) Права детета - Србија
COBISS.SR-ID 260707596

ЦИВИЛНО ДРУШТВО ЗА
УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПАЊА
СРБИЈЕ ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

Шведска
Sverige